

ERZİNCAN TARİHİ

CİLT VIII

HALK KÜLTÜRÜ, SANAT

ve

MÜTEFERRİK KONULAR

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Songül ALŞAN

Arş. Gör. İbrahim Kurtcebe AKKUŞ

Bu kitabın tüm hakları Erzincan Valiliği ve
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Rektörlüğü'ne aittir.
Kitapta yer alan bölümlerdeki tüm sorumluluk yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Haberleşme Adresi:

Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Atatürk Mahallesi Kültür Merkezi

Barış Manço Park İçi

Telefon:0 446 214 30 79

Faks:0 446 214 80 22

E-Posta:iktm24@kulturturizm.gov.tr

Erzincan Valiliği Yayınları

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları

ISBN: 978-975-17-4615-3

Erzincan-2020

ERZİNCAN HALK KÜLTÜRÜNDE GEÇİŞ DÖNEMİ TÖRENLERİ (DOĞUM-EVLENME-ÖLÜM) *

Doç. Dr. Necdet TOZLU**

Giriş

Erzincan, pek çok eski uygarlığa ev sahipliği yapmış, Türkiye'nin en eski yerleşim merkezlerinden biridir. Uygarlık öncesi dönemlerden beri doğu-batı ve kuzey-güney yönünde göçlerin ve ticaret yollarının geçiş güzergâhı olan bu kentte, Erzincan ovasını çevreleyen dağların etekleri yerleşim merkezi olarak seçilmiştir. Erzincan'da MÖ. 6000-5000 den itibaren Hurriler, Hayaşalılar, Urartular, Kimmerler, İskitler, Med ve Persler hüküm sürmüş, MÖ 60 ve MS 400 yılları arasında Romalılar, 640-1054 yılları arasında da Arap-İslam toplulukları coğrafyaya hâkim olmuştur. X. Yüzyıldan itibaren Oğuz Türklerinin Doğu Anadolu'ya girmeleriyle bölgede Türk hâkimiyeti başlamış, 1040 Dandenekan, 1071 Malazgirt savaşlarından sonra 1080'e kadar bu bölgeye Türk Beyleri yerleşmiştir. Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar yöresinde hâkimiyet kuran Mengüçükler döneminde; askeri, ticari ve siyasi yolculukların arttığı Erzincan, önemli bir uğrak yeri ve konaklama merkezi olmuştur. 1220'de başlayan Moğol saldırıları 1242 yılında Erzincan'ın da düşmesine sebep olmuş, 1286'ya kadar kent Moğol istilasında kalmıştır. Bu tarihlerden sonra İlhanlılar hâkimiyetine geçen kentin Eretna ve Ahi Ayna yönetiminde 1410 yıllarına kadar geldiği görülür. XI-XV. Yüzyıllar arasında Anadolu Türk tarihi sürecinde "bağlı devlet, melik devlet, emirlik ve beylik gibi siyasi formların ortaya çıktığı ve bu yörenin de bu süreçte bu yapılarla yönetildiği görülür. 1400 de Timur yönetimine giren Erzincan, ardından Karakoyunlular ve Akkoyunlular hâkimiyetine girer. 1502-1514 yılları arasında Safevi yönetimine giren kent, 1514 de Osmanlı hâkimiyetine girer.¹ O günden beri Türk hâkimiyetinin sürdüğü bu topraklarda sadece 1916-1917 arsında Rus işgali yaşamış, 13 Şubat 1917'de de bu işgalden kurtarılmıştır.

Böylesi kadim bir geçmişi olan Erzincan'ın pek çok kültür, inanç ve değer üzerinden yoğrularak günümüze geldiği ve bunların üzerinden bir hayat kurduğu söylenebilir. Hangi çağda yaşanırsa yaşansın insan hayatında; doğum, evlenme ve ölüm gibi üç önemli geçiş dönemi vardır. Her biri kendi bünyesi içerisinde bir takım alt bölümlere ve basamaklara ayrılan bu üç önemli aşamanın çevresinde; birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin dinsel ve büyüsel işlem kümelenir. Söz konusu geçişler, bağlı buldukları kültürlerin beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde seyretmekte ve yönetilmektedir. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır.² Geçiş dönemlerinde görülen

* Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu (26-28 Eylül 2019) Bildiriler Kitabı, 3, ss. 2233-2270.

** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan/Türkiye ntozlu@erzincan.edu.tr

¹ Şahin, Tahir Erdoğan, (1987) Erzincan Tarihi, s.25-27, Erzincan

² Örneç, Sedat Veyis, (1995) Türk Halk Bilimi, Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 131, Ankara

âdetler, gelenekler, töreler ve törenlerle bunlara bağlı yaptırımlar ve uygulamalar o yöre kültürünün bir parçasını oluşturur.

Erzincan halk kültüründe geçiş dönemleriyle ilgili inanç, âdet ve pratiklerin eski Türk kültürü ve halen yaşamakta olan Türk dünyasındaki toplulukların uygulamalarıyla pek çok ortak, benzer ve aynilikleri vardır. Araştırmacılar Orta Asya Türklerinin animizm (ruhçuluk) Türk doğacılığı olarak da adlandırılan Şamanist, Budist, Maniheizt inanç sistemlerine dâhil olduklarında birleşiyorlar³. Türkler, geniş bir coğrafya ve kültür yelpazesi içinde de yaşamıştır. Ulaştıkları ve yaşadıkları yerlerde kültürlere etki eden Türklerin İslami kültür dairesine girmesiyle Anadolu'da kültürün yeniden şekillendiği görülür. Âdet ve inanmaların hayatın her döneminde halk üzerinde büyük yaptırım gücü vardır. Toplumsal ve kültürel değişiklikler âdet ve inanmaların değişmesine neden olurlar. Âdetler eski kuşaklarla yeni kuşaklar arasında kurulan bir bağlantıdır⁴. Türklerin âdet ve inanmalarında etkili olan, Türk gelenek ve göreneklerinin bütünü Türk töresidir⁵. Bir topluluğun bireyleriyle arasındaki bağlantıyı sağlayan gelenek hakkında kaynaklarda birbirlerini⁶ tamamlayan bilgiler buluyoruz⁷. Bugün Anadolu'da Orta Asya Türk inançlarının bazılarının yaşandığını görüyoruz. Halen uyulan birçok âdet ve inanma kalıpları eski Türk inançlarının günümüze gelmiş şekilleridir. Halk bu âdet, inanma ve bunlara bağlı pratiklerin eski geleneklerden geldiğini bilmektedir. Bu da bize birçoğu ritüel işlevini kaybetmiş Türk inanç kalıntılarının âdet adı altında yaşadığını göstermektedir. Eski inançlara dayanan âdet inanma ve bunlara bağlı pratiklerin bazılarının da halk arasında İslamiyet'in gereğindenmiş gibi kabul edilip yaşatıldığı bir gerçektir.

Erzincan'da Doğum Âdetleri

(k-1, k-2, k-3, k-4, k-5, k-6, k-7, k-8, k-9, k-10, k-11, k-12)

Bütün toplumlarda bir sevinç kaynağı olarak karşılanan doğum, aileyi, çevreyi, akraba ve yakınları mutluluğa boğan harikulade bir olay olarak karşılanmıştır. Türk toplumunda insan soyunun devamı ve insanın çoğalması yönüyle dini bir referansa da "Evleniniz, çoğalınız, çünkü ben kıyamet gününde sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim,"⁸ vurgu yapılarak, nüfusun artırılması istenmiştir. Ata, ana ve aile büyükleri doğumu gelecek güvencesi olarak görmüş ve mümkün olduğunca çok çocuk olması için teşvik etmiştir. Yüzyıllarca doğuma ve onun kendi bünyesi içindeki evrelerine bir takım geçiş töreleri ve törenleri eşlik etmiştir. İnançlar ve gelenekler insanları gebelik öncesinden başlayarak bir takım âdetlere uymaya ve bu âdetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Doğum olayının çevresi yüzlerce âdet, inanç dinsel ve

³ Turan, (1990) s.85-105; İnan, (1976) s.11; Turan, (1953) s.531.

⁴ İ.A.,c.1:369-370.

⁵ AB.,C.21, s.139; Ögel,(1971) s.72-74.

⁶ Artun, Erman, (1998) Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 9-10, s. 85-107 2, İstanbul

⁷ G A.,C.4:112; Kalafat, (1990) s.17-18; Fiğlalı, (1994) s.14; İnan, (1954) s.4-27.

⁸(Beyhakî, VII/81) "İçinde çocuk bulunmayan evde, bereket yoktur. (Meşru ve geçerli bir mazereti olmaksızın çocuğun olmasına engel olan evlerde bereket olmaz)." (Suyutî, el-Camiu's-Sağır, I/217)

"Evleniniz, çoğalınız, çünkü ben kıyamet gününde sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim." (Beyhakî, VII/81)

büyüsel özlü işlemle örülmüştür.⁹ Erzincan'da doğumla ilgili eskiden beri süregelen âdet, inanma ve bunlara bağlı pratikler büyük çoğunlukta günümüzde de sürmektedir. Ancak yeni kuşakların özellikle modern yaşantının takipçileri bir tarafından âdetlere uyarken diğer taraftan da bu alana yeni uygulamalar eklemeye çalışmaktadırlar. Bir başka uygulama da tıbbın sağladığı her türlü imkânın (tüp bebek dâhil) denenmesidir. Bütün bu süreçleri şu başlıklar altında incelemek mümkündür:

A-Doğum Öncesi:

1- Kısırlığı Giderme -Gebe Kalma

Erzincan'da çocuğu olmayan kadına iyi gözle bakılmaz. Çocuk olmaması konusunda yakın zamana kadar kadın kusurlu görülür ve erkekte kusur aranmazdı. Bu sebeple de çocuk sahibi olabilmek için kadın üzerinden çeşitli yollara başvurulur. Özellikle de erkek çocuğa sahip olmak her ailenin en önemli isteğidir. Bunun gerçekleşmesi için önce çağdaş tıbbın bütün yolları denir. Bunlar üç başlıkta sıralanabilir.

1.1 Tıbbi Sağaltma:

Hastane, doktor ve ebeye başvurulur.

1.2 Halk Hekimliği ve Geleneksel Sağaltma

1- Ebe gömeci kaynatılır ve kadın buğusuna oturulur. Buğdaya, arpa suyu veya sıcak kiremit ya da tuğlaya oturtulur.

2. Ev ebesi rahim doğrultması yapar. Çocukluğu eğri onun için tutmuyor diye düzelttirilir.

3- Sülük tedavisi uygulanır. 5-9 arası sülük gaz lambası şişesi kullanılarak rahime yollanır, sülüğün tıkanmış damarları emmek suretiyle açmasına inanılarak beklenir ve sülükler geri alınır.¹⁰

4- Bel çektirilir ve Bele yakı vurulur.

5- Ebeye kasık çektirilir.

6- Erkeğe özel gıdalar verilir. Bal, tereyağı, badem, ceviz vb.

7- Kadın ayaklarından ters sarkıtılarak işlem yapılır.

1.3 Dinsel-Büyüsel Nitelikte Olanlar

1- Yatır, türbe ve ziyaretlere gidilir. Terzibaba ve Sultanseydi bu amaçla gidilen ziyaretlerin başında gelir. Türbeler ziyaret gerçekleşir, dualar okunur, dilek tutulur ve dönülür. Bunların dışında Keleriç köyü tarafında Oğlanağa türbesine gidilir ve kadın burada yatırılır. Uyuyan kadının bir rüya görmesi beklenir. Esesi'de Alicerah türbesi, bu amaçla gidilen bir başka ziyarettir. Türbe ziyaretlerinde çocuk dileme, eski Türk inanışlarından atalardan medet umma, atalar kültürünün devamıdır. İslami renge bürünmüş bir eski inanç kalıntısıdır.

⁹ Örnek, age., s.132.

¹⁰ Sevim Bozdemir, Erzincan, 1964, Lise mezunu, Merkez, Erzincan.

2- Adaklar adanır, fakir giydirmek, kurban kesmek gibi.

3- Hoca ve büyücülere başvurulup muska vb. yazdırılır. Çocuğu yaşamayanlar, ya da sürekli düşük yapanlar veya çocuk doğumdan kısa bir süre sonra ölüyorsa; bunlara ümmü sübyan yapılır. Boylama gibi annenin beline sarılır ve doğuma kadar açılmaz. Doğumda çocuk o halkanın içinden geçer. Bu anneden kıza geçen bir engel olarak görülür ve kıza sıçramış denir. Bu uygulamadan sonra arızanın giderilip çocukların yaşayacağına inanılır. Bir başka anlayışta cinlerin doğumu engellediği yönündedir. "Cinler musallat olmuş" denir ve özellikle Ümmü sübyan adlı cinin çocuk olmasını engellediği söylenir. Bunun önlenmesine dair de muska yapılır, Ümmü sübyan duası yazılır.

4- Cırcını'da "guguk taşı" oyuğuna dilek tutularak taş atılır. Müspet sonuç alındığına dair pekçok anlatı mevcuttur.

5- Hoca veya büyücü tarafından kadının beline ince zincir bağlanır ve küçük bir kilit vurulur. Ziyaretlerde ziyaret çalısına bez bağlama. Zekkiğ daki Hoşirikte ziyaret çalısı gibi. Ağaçlara bez bağlama eski Türk inancıdır. Kutsallık ve uğur vardır. Bugün bu âdet Erzincan'da bir tür dilek duasına dönüşmüştür.

6- Çocuk olmuyor ya da doğup yaşamıyorsa, Alevilerde, adı aynı harfle başlayan 40 evden yama toplanır. Yamaladan oluşan kemer hamile kadının beline bağlanır ve kilit vurulur. 40 çeşmeden su alınarak hamileye içirilir ve kalanı evde bekletilir, taki doğum oluncaya kadar. (k-7)

2- Aşerme:

Gebe kadın, fizyolojik olarak bazı yiyeceklere isteksiz hatta tikslenme hisseder, bazılarında aşırı istek duyar. Erzincan'da aşerme âdetlerinde aşeren kadının istedikleri yapılmaya çalışılır. Aksi halde hem doğacak çocukla ilgili hem de başka hususlarda bazı olumsuzlukların olacağı düşünülür. Kadında canının çektiği leke halinde tezahür eder. Türbe ve ziyarette gül koklanmaz, bir yer kaşınmaz aksi halde doğacak çocukta leke olarak karşımıza çıkar.

Aş ermenin ortadan kalkması için bir uygulama, komşu bir sahan içinde ağzı kapalı bir yiyecek getirir, hamile kadın açar bakar ki bir kalik. Aşermesi gider bir daha canı çekmez.¹¹

3- Bebeğin Cinsiyetinin Tayini:

Gebelik sırasında bebeğin kız mı, erkek mi olacağı üzerine gebe kadının fiziki değişiklikleri gözlenir ve bazı pratikler uygulanarak tahmine çalışılır. Bazıları şunlardır:

Gebe kadının karnının şişkinliği sivri, meme uçları mor ise erkek, değilse kız çocuğunun olacağına inanılır.¹²

1. Gebe kadın çok tatlı yer ise; erkek, ekşi ve tuzlu yerse; kız çocuğu doğuracağına inanılır. "ye tatlıyı çıkar hakkıyı, ye ekşiyi çıkar ayşeyi" klişe sözüyle ifade edilir.

¹¹ Saadet Kaya Atlı Zekkiğ, 06.06.2019 tarihli görüşme

¹² Hikmet Kefçi, 1964, İlkokul, Değirmen Köyü, Erzincan.

2. Ateşe tavuk ödü atılır. Öd patlarsa oğlan, patlamazsa kız olacağına inanılır.
3. Bebek annesinin karnına çok tekme atarsa erkek olacağına inanılır.
4. Bir bardak suya biraz süt damlatılır, süt dibe çökerse oğlan, üstte kalırsa kız olacağına inanılır.
5. Gebe kadının haberi olmadan bir sandalyenin altına makas, diğerine bıçak konur. Gebe kadın bıçağın üstüne oturursa bebeğin erkek, makasın üstüne oturursa kız olacağına inanılır.
6. Erkek çocuk sahibi olmak için ehil bir hocaya gidilir. Hocanın okuduğu bez kuşağı hamile kadın beline sararak dileğini gerçekleştireceğine inanır.

4- Gebe Kadının Kaçınmaları- Uygulamaları:

Gebe kadın doğacak bebeğin olumsuz etkilenmemesi için bazı eylemlerden kaçınır, bebeği olumlu etkileyecek bazı eylemleri uygular.

4.1 Kaçınmalar:

- 1- Doğum yapacak kadının doğum anında en son neye bakarsa bebeğin ona benzeyeceğine inanılır. Çirkin kişilere bakmaktan kaçınılır.
- 2-Tavşana maymuna, ayıya bakılmaz.
- 3-Gizli bir şey alınıp yenilmez. Aksi halde yenilen şeyin vücutta iz olarak kalacağına inanılır.
- 4- Gebe kadın ölü evine gitmez, doğacak çocuğun hastalık olacağına inanılır.
- 5- Ağır kaldırılmaz.
- 6- Gelinler başta olmak üzere, bütün hamile kadınlar gebeliklerini saklamağa çalışırlar. Karınlarının şişkinliğini göstermezler. Zira bu çok ayıp sayılır. Aynı evde yaşadıkları halde kayınpederin gelinin hamileliğinden ancak doğumda haberdar olduğu aileler vardır. Bu tutumu İslam'ın gereği sayarlar. Bunu başaranların iftihar vesilesi olması anlatılır.¹³
7. Hamileyken gül koklanmaz, iz olarak çocukta kalacağı düşünülür.

4.2 Uygulamalar:

- 1- Güzel kimselere bakılır.
- 2- Çocuğun ağızına tükürülür ona benzesin diye. Tüküren kişinin özellikleri ona geçer denilir.
- 3- Kendi güzelse, aynaya bakar ki, çocukta kendisine benzesin.

B- Doğum Anı

Eskiden yeterince eğitilmiş, diplomalı ebe bulunmadığı için bu işi, her köy ve mahallede tecrübeli yaşlı ebe kadınlar yapardı. Erzincan'da gebe kadının doğum sırasındaki

¹³ Handan Gürbüz 1992, Üniversite, Erecek Köyü, Refahiye/Erzincan.

güçlüklerini gidermek, onların kolay doğum yapmasını sağlamak için birçok inanma ve pratik vardır. Uygulanan bu pratikler dinsel büyüsel içeriklidir.

1. Doğum yapacak kadının yanına yalnızca ebe girer. Anne adayı isterse kendi annesi veya bir yakını girebilir. Ortamda özellikle çocukların bulunulmamasına dikkat edilir. Kazara orada bulunurlarsa (peşlerinin kesileceği) elbiselerinin eteklerinin kesileceği telkin edilmiş olduğundan bu şuurla çocuklar orada bulunmazlar.
2. Doğum zamanı doğuma yardımcıların dışında kimseye haber verilmez. Aksi halde annenin çok acı duyacağına inanılır.
3. Çocuk doğduğu zaman kapının arkasına demir koyarlar.
4. Çocuk doğduğu zaman uslu olsun diye pösteği üzerine oturtulur.
5. Çocuk doğduğu zaman yanına süpürge konur.
6. Çocuk doğunca kurban kesilir alınına kan sürülür.
7. Çocuk doğunca babası ağaç diker.
8. Doğum sırasında çamaşırlar tersse yüz çevrilir. Elbiselerin düğmeleri açılır. Kısmeti açık olsun diye.
9. Yeni doğmuş çocuklar aynaya baktırılmaz
10. Aynı günde doğan çocuklar birbirine gösterilmez.
11. Çocuk doğunca uzun ömürlü olsun diye kayınvalidenin annesine veya anneannenin kucağına verilir.
12. Doğum sırasında doğum kolay olsun diye örgülü saçlar çözülür.
13. Hamilelik sürecinde annenin yüzünde ve gözlerinin altında oluşan hisleri doğumda kendi saçlarıyla silinir ve leke kalmaz.

C- Doğum Sonrası

C.1 Göbek Kesme- Yıkama-Tuzlama:

Çocuğu gelecekteki olumsuzluklardan koruma, geleceğini olumlu etkileme amacına yönelik pek çok inanç ve pratik vardır. Bir kaçını sıralayalım.

1. Bebek doğunca yıkanır, teri kokmasın diye tuzlanır. Kız çocuklarına karınca yumurtası yağı sürülür, tüy olmasın diye.
2. Ebenin bebeği yıkadığı suya para atılır. Ebe bebeğin damağını üç kez kaldırır. Yıkadığı leğenin içine buğday atılır.
3. Çocuk doğunca göbeğine bir miktar kahve ve çörek otu konur.
4. Çocuk yıkanırken nazar değmesin diye bütün komşular sırayla su dökerler.
5. Çocuk doğduğunda göbeği kesilir, çocuğun göbeğini kesen kadına veya ebeye "göbek nenesi" denir. Çocuğun hangi meslekte olması isteniyorsa göbeği o kurumun bahçesine gömülür. Örneğin öğretmen olması istenirse okul, imam olması, âlim olması istenirse cami duvarının dibine gömülür. Böylece dindar olacağına inanılır.

6. Çocuk doğunca babasından ve yakınlarından müjde alınır.¹⁴
7. Doğumdan sonra anne ve bebek aynı yatakta yatırılır.
8. Lohusa anne güç kaybına uğradığından tatlı yiyecek (çürütme) yedirilir ve şerbet, limonata içirilir. Lohusaya daha çok sıvı ve yağsız çorbalar verilir.
9. Doğumdan itibaren iki saat içinde bir erkek (genelde evin büyüğü) tarafından bebeğin sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okunur.
10. Bu yapılmadan bebeğe meme verilmez. İki saati geçerse çocuk unutacağından bir daha meme tutmaz denir. Bebeğin burnuna dokunarak uyanık tutuluyor.
11. Çocuğun babasının eşyalarından biri, mendili, kıravatı bebeğin yastığı altına konur. Al karısı korksun diye.
12. Yorgan iynesi, çuvaldız, Yastığına Kuran başının üstüne konur.
13. Çocuğun çevresine sarı renk konulur, sarı kıyafet giydirilir, altın takılır sarılık olmasın diye.
14. Beşik takımı ilk doğumda gelinin annesi tarafından karşılanır. Diğer doğumlarda kendi beyi ya da kayınpederi tarafından karşılanır.

Erkek Çocuk Doğumları

Erkek çocuktan mahrum bazı aile reisleri, “eğer, bir erkek torunum olursa gelinime beşibirlik, bilezik, torunuma, aynalı beşik, at, silah alıp, gelinimi hiçbir işte çalıştırmayacağım, otursun torunumu büyütsün” gibi vaatlerde bulunurlar. Erkek çocuk doğumunda bu vaatlerini yerine getirmeğe çalışırlar.

Baca sökme; Erkek çocuk bekleyen ailelerde bu istekleri gerçekleşince, köy delikanlıları toplanıp baca sökmeğe giderler. Toprak damlı evlerin tavanında baca bulunur. Gençler, kazma kürek ellerinde kapılara, duvarlara vurmağa başlarlar. Bu yakın çevrenin ve mutluluğunun göstergesidir. Hane halkı bunu bildiği için kendisine bir iftihar meselesi addeder, “nazları geçtikleri için bizim bacayı sökmeğe gelmişler” diyerek bir övünç meselesi yapar. Delikanlılar bu anda büyük bir coşku içinde halkoyunu sekinde tempo tutturarak kazma küreklerle yere vururlar. Hane reisi ya bir kuzu, ya da yeterli miktarda para vererek delikanlıları memnun eder. Onlar da “Cenabı Allah analı babalı etsin, Allah uzun ömürler ve sağlık vb. sözlerle hane sahibini tebrik ederek ayrılırlar¹⁵

C.2 Lohusalık-Lohusa Ziyaretleri:

Doğumdan sonra komşuları ve akrabaları çocuğu ve anneyi görmeye gelirler. Buna yöremizde "Çocuk görme" veya "Lohusa görme" denir ki, gelenler genellikle hediye olarak para, altın veya çocuk elbisesi ve çamaşır getirirler. Yeni doğurmuş kadına lohusa adı verilir. Lohusanın olumsuzluklardan etkilenmemesi, kutlanması ile ilgili birçok inanç ve pratik vardır. Birkaçını sıralayalım:

¹⁴ Merve Nur Sezgin, 1989, Üniversite, Erzincan.

¹⁵ Uçar Mustafa, (1998) Erzincan Örf ve Adetlerimizden Bir Demet, s. 66. Erzincan Belediyesi Yay.4 Erzincan

1. Lohusa kadının üstüne kırmızı bir tül bent örtülür. Böylece al basmayacağına inanılır. Loğusaya herhangi bir hastalık gelmemesi için bir yerine kırmızı kurdele takılır. Yastık örtüsünde kırmızı renk, başörtüsünde kırmızı renk tercih edilir. Kız doğmuşsa kırmızı, oğlan doğmuşsa mavi renk tercih edilir.
2. Sarımsağa iğne takılarak lohusa kadının yastığının altına konular, kırk gün beklenir. Lohusanın yatağının etrafı kırmızı iple çevrilir.
3. Lohusa beklenirken eğlencelik hedik yapılır, bebeğe sarı, anneye kırmızı kurdela bağlanır.
4. Çocuk doğunca lohusa kadına çorba içirilir. Sütü gelsin diye kaysı hoşafı, lohusa şerbeti içirilir. Gelenlere de lohusa şerbeti ikram edilir, bunu içmek adeta zorunluluktur.
5. Doğum tarihinden itibaren 40 gün lohusa ve çocuk evinde kalır. 40 gün sonra kırk uçurmaya götürülür. İlk ziyaret genellikle erkek ailesinedir. Aile hediyeler verir. Altın takılır. Sonra istenilen yere götürülür.
6. Lohusa kadına ilk banyo yaptırılır.
7. Çocuk doğduktan sonra komşular "göz aydına" gelirler. Lohusa kadına, süt, muhallebi, sütlü yiyecekler, çorba götürülür. Hane halkının da yemesi için çeşitli yemekler loğusa evine taşınır.
8. Lohusa ziyaretine gelenlere kızamık şekerinden yapılmış (çoğunlukla Zekeriya Önlerden alınmış) kırmızı renkli lohusa şerbeti ikram edilir.
9. Lohusa ziyaretine gelenler, "gözünüz aydın. Allah analı babalı etsin, hayırlı evlatlar olsun. Allah bebeğe uzun ömür ve sağlık versin" gibi sözlerle anneyi ve bebeği görmeğe gelir, bu arada bebeğin yatağına, yastığına para takar ve hediye bırakırlar.
10. Lohusa yalnız bırakılmaz.
11. Lohusaya yapılan ilk hafta ziyaretleri göz aydın, ikinci hafta ziyaretleri hatır sorma ziyaretleridir.

C.3 Kırk Basması - Kırklama:

Lohusa kadınla, çocuğun kırk gün içinde hastalanmasına al basması, kırk basması adı verilir. Bunlardan kaçınmak için veya şifa için bazı inanma ve pratikler uygulanır.

1. Yeni doğan bebek 40 gün dışarı çıkarılmaz, başka bir komşuya götürülmez.
2. 40 çıkıncaya kadar lohusa evine çiğ et girmez (Alevilerde).¹⁶
3. Kırkinci gün " kırk uçurmaya" gidilir. Bu ziyaret zengin bir eve yapılırsa çocuğun zengin olacağına inanılır.
4. Kırk uçurmak için gidilen komşular bebeğe yumurta ve şeker verirler.
5. Kırk günden önce dışarıya çıkarılan çocukları perilerin değiştirdiğine inanılır.

¹⁶ Şükrü Elmas, 1951, İlkokul, Erzincan

6. Kırkıncı gün bebek elden ele dolaştırılır. Yıkama suyuna buğday atılır. Bebek yıkanınca buğdaylar suyla birlikte toprağa serpilir.
7. Alevilerde kırk suyuna kırk taş ve kırk buğday atılır. Kırk tas suyla karıştırılarak dua edilir ve “yer gök şahit olsun senin kırkın çıktı, sen gün yüzüne çıktın” sözü üç defa tekrar edildikten sonra su dökülür. Erkeklerde 3’ünde,7’sinde,40’ında; kızlarda 3’ünde,7’sinde,30’unda dökülür. Kırk suyu temiz bir yere dökülür. Buğday çam, meyve ağacının dibine dökülür.
8. Bebeğin yedinci günüyle kırkıncı günü arası mevlit okutulur. Yemek verilir. Alevilerde üçüncü gün lokma dağıtılır. Dede çocuğu kucağına alırkadın lokmayı eline alırve üç defa dede benim lokmam ağır, dede de benim torunum ağır der. Yedisinde tekrar lokma dağıtılır “Erkek göktür, kadın yerdir, erkeğe yol verilir” denir.
9. Bebeği kırk uçurmak için uzak yerlere götürülürse sesinin güzel olacağına inanılır.
- 10.Lohusa kadının kırkı çıkmadan yeni gelinler ziyaret etmez.
- 11.Kırk basmasından korunmak için lohusanın yastığının altına soğan, bıçak, makas, bebeğin yanına Kuran konur.
- 12.Kırk baskını olduğuna inanılan çocuklar ziyaretlere, tekkelere ve türbelere götürülür.
- 13.Lohusa iki kadın karşılaştırılmaz. Eğer karşılaşırlarsa iğne değiştirirler. Loğusa kadının gelmesi pek hoş karşılanmaz. Bebeğe veya anneye zarar vereceğine inanılır. Ölüm, hastalık vb. olumsuz durumlar yaşanacağına yorumlanır. Aynı şekilde hayız halindeki bir kadının da loğusa görmesi olurlanmaz. Bu inanç, bütün Türk İslam kültür coğrafyasında özellikle Anadolu’da yaygındır. Bu tür kişilere “başı kirli” denir. Uğursuzluk getireceğine inanılır.

4- ÇocuğaAd Koyma

Türklerde ad vermenin köklü bir geleneği vardır¹⁷. Erzincan’da ad koyma dini içerikte bir merasimle gerçekleşir. Evin büyüğü, çocuğun kulağına Ezan ve Sela okuyarak adını verir. Ad, 3 defa çocuğun kulağına bağırlır. Çocuğa ad, genellikle aile büyükleri (dedesi, ninesi, amcası) tarafından verilmektedir. Bu öncelikle baba dedenin hakkıdır. Bu yoksa babaanne, bu da yoksa baba çocuğa ad koyabilir. Eğer baba nezaket gösterir, hakkını kayınbabasına veya kavın annesine devrederse, onlardan birisi de ad koyabilir.

Eski yıllarda çocuğa aile büyüklerinin adı verilmesi âdeti yaygındı. Son yıllarda aile büyüklerinin adları göbek adı olarak konulup nüfusa yazdırılmıyor. Kabirde göbek adı ile çağrılacağı inancıyla eski adlar verilir. Erzincan’da daha önce çocukları yaşamayan aileler, çocuklarının yaşaması dileğiyle belli adlar koyarlar. Cılız ve hastalıklı çocukların adı ağır geldi diyerek değiştirilir.

Çocuk sık sık hastalanırsa bunun sebebi, çocuğun ismini taşıyamadığına yorumlanır ve adı değiştirilir.

Çocuğu yaşamayan anneler, yeni doğan çocuklarını sembolik olarak birine satarlar. Sembolik para karşılığında çocuğu satın alan kişi, "Benim oldu" der ve böylelikle

¹⁷Gülensoy, 1994:17; Ögel,1991:60-61

çocuğun yaşayacağına inanılır. Çocukları yaşamayan ailenin çocuğuna koyduğu isim yakınlar ve komşular tarafından çocuklarına konulmaz. Günümüzde çocuklara konulan adlara bağlı buldukları kültür çevrelerinin beğenisi hâkim olmaktadır. Eski adlar koymaktan kaçınılmaktadırlar. Doğumdan hemen sonra adı konulur. Çocuğun ailesi yemekler hazırlayarak ikramda bulunur.

5- Çocukta İlkler

Çocuğun ilk diş çıkarması, sürünmesi, yürümesi, konuşması, saçının, tırnağının kesilmesi kutlanır. Bunlarla ilgili birçok âdet, inanma ve pratik vardır. Bunlardan bazılarını sıralayalım.

1. Çocuk ilk diş çıkardığında diş hediği (kaynatılmış buğday) yapılır. Hedikle beraber çerez (fındık, leblebi, üzüm, fıstık) karıştırılarak komşulara dağıtılır. Buna "diş buğdayı" adı verilir.
2. Çocuk kolay yürüsün diye cuma günleri koltuğu altından tutularak sallanır.
3. Çocuk ilk kez yürüyünce " ayak simidi" yapılır. Bu merasim önemsenir aksi halde çocuk büyüdüğünde düşerse, ayağı kırılırsa "annen ayak simidi yapmadı mı" diye sorulur.
4. Yürümeyen çocuklar ise, minareye çıkarılır.
14. Çocuk ilk kez konuşunca komşuya bahşiş verilir. Geç konuşursa zeki olacağına inanılır.
- 15.Boynunu tutamayan çocuğa tavuk boynu yedirilir. Böylece boynunu dik tutacağına inanılır.
- 16.Altını ıslatmasın diye kuş tükürüğü yedirilir.
17. Konuşamayan çocukların dilaltı kesilir. Bu fayda vermezse, çocuk ahıra götürülüp müsüre (hayvan yemliği) bağlanır. Daha sonra çocuk buzağının yularına bağlanarak, "Malsan mele, insansan söyle" denilerek gezdirilir.¹⁸
18. Çocuğun altı ay tırnağı kesilmez. Tırnak kesilmeden önce babasının cebi bozuk parayla doldurulur. Çocuk çok para alırsa zengin olacağına inanılır.
- 19.İlk saç tıraşında saçları tartılır oğlan altın kız gümüş miktar olarak sadakası verilir.
- 20.Alevilerde ilk saç sandığa konur ve ölene kadar saklanır.¹⁹
- 21.Çocuk cılızsa, ağlağansa, boynunu tutamıyorsa Mollaköy-Bağlar mezrasında Deliklitaşa götürülür. Deliklitaştan üç defa geçirilir, sonuç alınca lokma dağıtılır.
- 22.Çocuklar yaşamıyorsa Mehmet adlı 40 kişiden yama toplanır, yelek yapılır ve çocuğa giydirilir.

¹⁸ Şerife Atay, 1319, Öğrenimi yok, Erzincan.

¹⁹ Naciye İlgeç, 1965, ilkokul, Bağlar köyü, Erzincan 06.08.2019. tarihli görüşme

6- Doğum ve Çocukla ilgili Geleneksel Sağaltma, Korunma ve İnanmalar:

Çocuğun sağlıklı büyümesi, bir takım özürleri giderilmesi, bir takım kötülüklerden, olumsuzluklardan korunma için çeşitli âdet, inanma ve bunlara bağlı çeşitli pratikler vardır. Tasnif yapmadan örnekleyelim.

1. Çocuğun teninin rengi güzel olsun diye yüzüne her renkten bez örterler.
2. Çocuk sarılık hastalığına tutulmasın diye yüzüne sarı bez örterler.
3. Çocuğun eli un çuvalına batırılırsa evin bereketli olacağına inanılır.
4. Uyumayan çocuklar için, çocuk cuma günü okutulur, ev üstünden babasının ayakkabısı atılır. O ayakkabıya üç defa tükürülüp toprağa gömülürse çocuğun uykusuzluğunun düzeleceğine inanılır.
5. Lohusa kadının odasının kapısına nal konur. Şeytan girmesin diye yatağının başucuna Kur'an, ekmek, süpürge teli, nazarlık konur.
6. Doğum anında ve doğumdan sonra odadaki aynalar ters çevrilir.
7. Çocuğa nazar değmesin diye mavi boncuk takılır. İki kaşının arasına ve kulağının arkasına kara sürülür.
8. Lohusa ziyaretinde, ziyaretçinin küçük çocuğu varsa lohusa yatağının ayakucuna oturtulmaz.
9. Cenaze geçerken çocuk bacaya çıkarılır, cenaze çocuğu basmasın diye.
10. Mollaköy-Bağlar mezrasında bulunan ziyaret gözesinden su alınır sütü kesilen anneye içirilir, sütü artar.
11. Doğumdan sonra çocuğun alnı düz olsun diye bağlanır. Üç günlük olunca alnı düzlenir. Kulağına Yasin okunur.
12. Konuşamayan çocuklar için gün batınca türbenin damına fındık konur. Ertesi gün sabah ezanında damdan alınarak çocuğa yedirilir.
13. Konuşamayan çocuğun üç cuma salasında babasının eski ayakkabısıyla ağzına vurulur.
14. Konuşmayan çocuğun dili açılsın diye kurban dili yedirilir.
15. Göze çöp kaçınca, bebeğin gözü çapaklanınca göze lohusa kadının sütü sağılır. Ağrıyan Kulağa damlatılır.
16. Ağlayan çocuğa rezene çayı cevizi verilir.
17. Altına kaçırın çocuklara kirpi eti, salyangoz kızartılıp yedirilir, beline bardak vurulur. Bal yedirilir. Ziyaret taşına oturtuluyor.
18. Sırtı ağrıyan çocuklarda, kısma kesilir (jiletle sırt belli yerlerden kesilip kan akıtılır). Sırta bardak vurulur.
19. Çocukların başlarındaki kuvaklara kaynatılmış patates, zeytinyağı sürülür.
20. Pamukçukta, anne saçıyla silince geçer.

21. Dişleri seyrek olan çocuğun kısmetli olduğuna inanılır.
22. Çocuğun saçları dikse inatçı olacağına inanılır.
23. Çocuğun kafası büyükse akıllı olacağına inanılır.
24. Çocuğun gözü yumuk olursa tembel olacağına inanılır.
25. Çocuğun ağzı açık olursa salak olacağına inanılır.²⁰
26. Çocuk çok kısa boylu olursa fesat olacağına inanılır.

II- Erzincan'da Evlenme Törenleri ve Bunlara Bağlı Âdet ve İnanmalar

(k.5, k.6,k.7, k.9, k.10, k.11)

Evlenme, belirli bir yaşa gelmiş kadınla erkeğin yasal çerçevede aile kurmak üzere birleşmeleridir. Kızın ve erkeğin hayata atılma, sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasıdır. Aileler arasında dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirler, düzenler. Evlenme törenleri bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilir. Bu bakımdan evlenme, tören, töre, âdet, gelenek, görenek ve inanma bakımından zengin bir tablo çizer.²¹ Evlenme törenleri dini ve toplumsal yönüyle de önemli olup bir bayram şenliği içinde gerçekleşir. Köy, kasaba ve şehir ortamlarına göre çeşitlilik arz eden evlenme törenleri, ulusal yapının oluşmasında birçok değer ve davranışın kazanılması yönüyle de fonksiyonel etkinlik gösterir. Toplumların tarihi ve ekonomik yapıları yerleşim şekilleri, üretim şekilleri ve gelenekleri kısmen kültürleri evlenme biçimlerini belirlemektedir²² Erzincan'da evlenme aşığıdaki safhalardan oluşmaktadır

A) Evlilik Öncesi

Evlilik Çağı:

Erzincan'da kızlar 17-18, erkekler askerlik dönüşü 22-23 yaşında evlenme çağına gelmiş olarak kabul edilirler. Evlilikte akraba olma avantaj sayılır. "Caminin içi dururken dışı haramdır" diye ifade edilir ve yakın akrabalarından seçim yapılmaya çalışılır. Evlenmede "sıra gütme" adı verilen bir tür sıra gözetimi vardır. Ancak kızlarda bu pek aranmaz. Ağabey bekârken kısmeti çıkan kız evlendirilebilir. Ablası bekârsa sorun teşkil eder. Kızlarda kendi içinde sıra takip edilmeğe çalışılır. Öncelikle abla ve ağabeylerin evlenmelerine dikkat edilir. Ancak bu durum çok önemli bir engel değildir.

Evlenme yaşına gelen gençler, evlenme isteklerini evin büyüklerine doğrudan söyleyemezler. Çeşitli yollara başvurarak ima yollu bu dileklerini belli ederler. Bu isteğin bir kaçını şöylece sıralayabiliriz:

Avluda, kapı önündeki ayakkabıları yere çivileme, ayakkabıları ters çevirme, devamlı ah, of çekmeler, pilava kaşık saplayıp sofradan kalkmalar ve bazı saldırgan davranışlar.

²⁰ Sabiha Akdemir, 1928, İlkokul, Erzincan.

²¹ Örnek, age, s,185

²² Balaman, Ali Rıza, (1983), Gelenekler, Töre ve Törenler, s.135, Betim yay. İzmir

B) Evlenme Aşamaları

B.1. Kız Bakma - Kız Görme-Kız Beğenme, Görücü gezme:

- 1- Erzincan'da evlenme çağına gelen oğullarına ailesi önce beğendiği bir kız olup olmadığını sorar. Eğer oğlan kız beğenmeyi ailesine bırakırsa ailesi önce çevreden soruşturarak kız arar. Oğlan annesi ve kız kardeşleri ev ev dolaşarak kız beğenmeğe çalışırlar.
- 2- Kız ararken kızda ve ailesinde ahlâkî yapı, maddî durum, fiziki yapı vb. özellikleri arar. Oğlanın beğendiği bir kız varsa aynı özellikler soruşturularak araştırılır.
- 3- Kaynana adayları için hamamların kadın seansları önemli kız beğenme ortamlarıdır.
- 4- Görücüler, gittikleri evde hoş besten sonra, kızını görmek isterler. Kız annesi bu teklifi reddetmez, kız gelir, misafirlere (hosgeldiniz) dedikten sonra, gerekirse bilahare bir ikramda da bulunur. İkram etme adettendir. Kız tarafının gönlü olsa da olmasa da, bu adet mutlaka yapılır.
- 5- Çevredeki nişan, evlenme törenleri de kızlarla erkeklerin birbirlerini görüp tanıma ortamlarıdır.
- 6- Eğer bir kıza karar verilirse kız evine görücü gönderilir. Görücüler oğlanın annesi, teyzesi, halası, yengesi ve komşu kadınlardır. Kız evi bu ziyaretin nedenini sezer. Gelin adayı kız gelenleri güler yüzle karşılar, teker teker ellerini öper. El öpme sırasında ve ziyaret boyunca kız belli edilmeden incelenir. Vücutça bir kusuru olup olmadığına dikkat edilir. Yürüyüşü, oturması, kalkması, konuşması, davranışları gözlenir. Evin temizlik ve düzenine bakılır. Kız beğenilmişse, görücülerden yaşlı bir hanım kızını beğendiklerini, uygun görürlerse kararlaştırılacak bir günde erkeklerin kızını istemeye gelip gelemeceklerini sorar.²³

B.2. Kız isteme, Söz kesimi; (Kahve İçimi)

- 1- Kız istenmeden önce evlilik için düşünülen talebin, aracılar vasıtasıyla dolaylı yollardan kız evine bildirilmesine köylerde "ağız arama" denir.²⁴ Bir kız görücüler tarafından beğenilmişse el altından kadınlarca kızın ailesine, özellikle anasına bir yoklama çekilir. Olumlu bir hava hissedilirse kız istemeye gidilir. Kız istemeye gidenlere "dünür, düğürcü" denir. Damat adayının en yakınlarından yaşlı ve sözü geçen kimselerle kız istenmeğe gidilir. Selamlaşma, hal hatır sormadan sonar münasip bir dille niyet açıklanır. Kız tarafı çoğunlukla ilk tepki olarak "kızımız küçük, henüz erken vb" bahanelerle olumsuz bir tavır belirtir. Ancak damat tarafı bu sözlerden ziyade hal diline bakar. Karşılama, güler yüz, ikramlar belirleyici bir kanaat oluşturur.²⁵ Ayrılırken kız tarafı, (Bir kere de babasına danışalım) der. İkinci kez gidildiğinde, "damat tarafı, soy ve soplarnı kız tarafına tanıtır. Tanıdık, bildikler tarafından sorulup öğrenilmesi teklif edilir. Kız tarafı sorar, araştırır, büyük baba, büyük anneye danışılır. Anne ve babanın da kanaati alınır. Kızın verilip verilmeyeceğine ailece karar verilir. Üçüncü kez

²³ Nimet Kefçi Yemlik 1960, ilkokul, Değirmenköy, Erzincan

²⁴ Özdemir, Mustafa (2002)Cengerli, s. 220, Boyut Mat. Yay. İstanbul

²⁵ Parlak, Nizamettin (2010) Erzincan Çayırılı/Bölükova Köyü Tarihi ve Kültürü, s.69, Ankara

gelindiğinde, kız verilmeyecekse, çok münasip bir dille nasiplerinin başka yerden aranması teklif edilir. Şayet verilecekse “Allah yazmışsa biz ne diyelim,” denir. Damat tarafı memnuniyetini belirterek ayrılır. Dördüncü kez gelinir. Kız tarafı biraz nazlanmakla beraber, her iki tarafın da rızasıyla söz kesme günü (kahve içimi) kararlaştırılır. Kızın annesi ya da yakınlarından biri bu tekliften memnun kılınmışsa “Mademki siz münasip gördünüz, buyurun gelin, kısmetse olur. Ama bir kere de erkeklere danışalım, haber verimiz,” der. Görücü misafirler uğurlanır. Bir kaç gün sonra haber almaya gelinir. Bu arada kız tarafı da erkek tarafını ve genci araştırıp soruşturur.

2- Damat ve kız tarafları verilen gün ve saatle Kız evinde toplanmak üzere kendi taraflarına bir duyuru yaparak (.. Gün ve saatte,..... Beylerin hanesinde kahve içmeye buyurun) diye davet edilir.²⁶ Bu arada kız tarafının erkekleri, oğlanın mesleğini, kazancını, çevresini, iyi veya kötü alışkanlıklarının olup olmadığını belli etmeden araştırır. İyi olduğuna kanaat getirilirse oğlan evine bir gün verilir. Verilen gün ve saatle, erkekler ayrı bir odada, bayanlar ayrı bir odada toplanırlar. Kızı istemek için oğlanın ailesinden, akrabalarından, iş arkadaşlarından çevrede saygınlığıyla tanınan kişilerden oluşan bir grupla kız evine gidilir. Kız evliliğe gönülsüzse misafir yanına çıkmak istemez, gönüllü ise, misafirlerin her birinin elini öperek "hoş geldiniz" der. Önceleri kadınlar erkek misafirlerin yanına çıkmazdı. Sadece çok yaşlı kadınlar, nineler bu ortamda bulunabilirdi. Günümüzde bu durum değişmiş, ailenin diğer fertleri de ortama dâhil edilmiştir. Gelinlik kız, en güzel elbiselerini giyer, arada bir şeker, kolonya, kahve vb. ikramda bulunmak üzere odaya girip çıkar. Erkekler birbirleriyle selamlaşıp hatır sorduktan sonra tanışır, sohbet ederler.

3- Daha çok saygı sebebiyle kız babası ve oğlan babası sürecin akışına çok karışmaz, her ikisinin de seçtikleri vekiller konuşurlar. Vekil, tecrübeli, hoşgörülü, saygın kişilerden seçilir.

4- Taraflar birarada bir süre oturduktan sonra damat babasına vekalet eden kişi: “Niçin geldiğimizi hiç sormuyorsunuz,” diyerek sözü açar. Bu bir nevi açış konuşmasıdır. Kız tarafları dâ misafire; “hoş geldiniz, niçin geldiniz diye sormamız ayıp olmaz mı,” diye karşılık verir. Daha sonra damat babasının vekili, kız babasının vekilini bu sırada tanımış olur ve ona: “Allah'ın emri, peygamberimizin sünneti seniyesiyle, kızınız... Hanımı Oğlumuz....'a istiyoruz,” diye yeni ve usülen bir isteme daha yapar. Zira önce yapılan isteme yalnız bayanlar arasında olmuştur. Simidi ise, komşuların erkekleri de meseleyle vakıf olmuş olur.²⁷

5- Kız babasının vekili; “Allah yazmışsa biz ne diyelim,” diye cevap verir. Bu sırada diğer komşular rastgele söze karışarak, “Allah mesut etsin, Hayırlı olsun, Allah başa kadar bal yedirsin vb” temennilerde bulunurlar.

6- Oğlan tarafının vekili: Allah her iki tarafa da hayırlı etsin diyerek kızın isteklerini sorar. Bu isteklere genelde “emanet” bazı köy ve kasabalarda da “halet” adı verilir. Taraflar önceden vekillerine taleplerini bildirmişlerdir. Her iki tarafın vekili, emanetler konusunda bir orta yolda anlaşmaya çalışırlar.

²⁶ Uçar, age s.70

²⁷ Uçar, age s. 70

7- Kız Vekili: usulen ağzını doldurarak başlar: 8 tane burma ve kaşlı bilezik, bir tane beşibirlik (Beşibirarada), pırlanta yüzük, pırlanta küpe, üç boyun zincir vb. diye kız için alınacak ziynet eşyalarını bildirir.²⁸

8- Başlık parası, takı, hediye vb. konular konuşulup anlaşılır. Başlık parasının miktarı, kızın ailesinin maddi durumuna, saygınlığına göre değişkenlik gösterebilirdi. Alınan bu para büyük ölçüde kızın çeyizi ve diğer harcamalarda kullanılırdı. 1980'lerden sonra sembolik hale gelen başlık parası, zaman içinde tedricen azalmış ve günümüzde tamamen kalkmıştır. Başlık parasının temelinde ekonomi ve evlilik kurumuna saygı yatmaktadır. Başlık parasıyla kızın ailesine düğün masraflarında katkı, evlenme yoluyla evden ayrılan iş gücünü ve ekonomik güçlüğü karşılamak amaçlanmaktadır.²⁹

9- Oğlan tarafının vekili: Bunların çok olduğunu, ilerde sıkıntı yaratabileceğini belirterek azaltılmasını ister. Makul olanda anlaşma sağlanmasını önerir. Diğerleri de söze karışarak, oğlan vekilini destekleyici birtakım tekliflerde bulunurlar.

10- Kız vekili: "Yok yok hiç de çok değil, bunlardan başka ayrıca, iki başın harcını da göreceksiniz," der. Bu defa bir pazarlık başlar, iki tarafın harcına pek itiraz olunmaz. Birçok tartışmalardan sonra, istenen emanetler biraz düşürüldükten sonra karara bağlanır. Yeniden hayırlı olsun dilekleri söylenmekte iken, kız evinde hazırlanmış olan şekerli kahveler gelir. Kahve içilirken, emanetlerin alınma günü ve ayrıca nişan günü için de anlaşmaya varılır. Bu günlerin tesbitinde bir aracı vasıtasıyla hanımların fikirleri de alınır ve öylece karara bağlanır.³⁰

11- Kızın verilmesi kesinleşince söz kesilir. Kız evi söz bohçası verir. Düğün için kız tarafına terlik, çorap, ayakkabı, tuvalet takımı, nişan elbisesi ve çeyiz eksiklerini tamamlamak için patiska vs. verilir. Oğlan tarafı da evlerindeki kişi sayısı kadar, yakın akrabalar dâhil bohça ister. Söz kesiminde erkek tarafı kıza da çorap, elbiselik kumaş, patiska, beyaz kumaş, terlik vs. oluşan bir bohça verir. Kız tarafı da söz bohçasına mendil, gömlek, kravat, çorap vs. koyar ve söz kesti alameti olarak oğlan tarafına verir. 'Bohçalar karşılıklı verilince söz kesilmiş olur. Odada bulunanlar kız ve oğlan babasına "Hayırlı uğurlu olsun" şeklinde dilek ve temennilerde bulunurlar. Kız tarafından birisi lokum ve şeker ikram eder. Müstakbel gelin adayını, odada bulunan herkesin elini öper, kızın eline bir miktar para verilir. Nişan günü tespit edilerek dağılırlar.

B.3. Masraf görme

1. Kız anne ve babası ile oğlan anne ve babası, gelin, damat birlikte alış-verişe çıkarlar. Emanetler alınmak üzere, oğlan tarafının tanıdığı bir kuyumcuya gidilir.

2. Kız ve oğlan fazla birşeye karışmazlar. Kız emanetleri beğenirken birtaraftan da parmağına, koluna olup olmadığını dener.

²⁸ Uçar, age, s.71

²⁹ Artun, Erman (1998), Tekirdağ halk kültüründe geçiş dönemleri doğum-evlenme-ölüm, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 9-10, Prof. Dr. Kemal Eraslan Armağanı, İstanbul, s. 85-107

³⁰ Uçar, age, s. 71

3. Emanetler, çoğu kez söz kesiminde belirtilen miktarlardan daha az alınır. Aileler artık akrabaları ve birbirlerini yormak istemezler.³¹

4. Damat, genelde konuşmaz, kızın annesine parmağını uzatarak nişan yüzüğü istediğini belirtir. Kız tarafı, bir nişanyüzüğü beğenerek damatın parmağına takar.

5. Emanetlerin alınmasından sonra, iki başın harcı denilen diğer haliyetleri almak için bir kaç mağaza gezilir. Yatak ve yorgan yüzleri, perdelik, oğlan ve kızın akrabalarının hepsine ayrı ayrı elbiselik kumaş, camaşırılık, çorap, mendil yatak çarşafı, yazmalar, döl bentler vs. kız tarafının beğenmeleri sonucunda alınır. Ayrıca hamam takımları, tarak, sabun, lif, kese alınır. Bunlar bilahare, tohum davârı gönderilirken bir sandık içine konur. Alınan eşyaların tamamı oğlan evine getirilir.³²

B.4. Nişan

1. Nişan töreniyle kız ve oğlanın evlenme istekleri çevreye duyurulmuş olur. Eğer daha önceden “söz” kesilmemişse, nişan evliliğe atılan ilk adımdır. Söz kesilmişse nişan ikinci adım olarak gerçekleşir.

2. Nişan kız evinde yapılır. Nişan günü kız evi, oğlan evi tarafından istenilen bohçaları ve yanında nişan tatlısını oğlan evine gönderir. Oğlan evi bu tatlıyı nişan alameti olarak konu komşu, akrabaya dağıtır.

3. Kız ve oğlan tarafının ve köy halkının hazır bulunduğu bir bahçede nişan töreni yapılır. Yüzükler bu törende takılarak gençlerin nişanları ilan edilir. Köy halkı bu tür törenlere büyük ilgi gösterir.

4. Hediyeler gelir, çorap, atlet, havlu vs. Bir sofraya bezi açılır ya da baş üstünde bir sini gezdirilir. Herkes hediyesini siniye, sofraya bezine atar. Daha sonra düğün günü kararlaştırılır.³³

5. Evvelce söz yapılmış, nişan günü de tesbit edilmişse, o gün nişan merasimini yapmak için, bayanları hıldırge, erkekleri ise kızır (köy bekçisi) törene davet eder.

6. Oğlan evinden, şerbet yapmak için şeker, limon, limontuzu, limonata bardakları ve daha evvelce alınan emanetler takı eşyaları kız evine götürülür. Kız evinde, erkek tarafından ve kız tarafından birkaç bayan şerbet hazırlar.

7. Davetliler kadın ve erkek olmak üzere ayrı odalarda toplanırlar. Erkek tarafında misafirlere, şeker ve sigâra, kolonya ikram edilir. İmam tarafından Kur'an okunduktan sonra “dini nikah” kıyılır. Şerbet içildikten sonra erkekler dağılır.

8. Kadınlar tarafında da, şeker kolonya tutulur, şerbet ve pastalar ikram edilir. Şerbetten sonra kızın görünce ve eltileri gelini giydirir, topluluk içine getirirler. Görünce veya eltilerin aksesuarlarını takar.

9. Nişan yemekli olursa, yemek masrafları oğlan tarafından karşılanır. Kız ve oğlan tarafından bir kaç kadın yemekleri pişirir. Yemekler yendikten sonra aksesuarlar takılır

³¹ Saadet Kaya Atlı 1941, İlkokul, Zekkiğ, Erzincan

³² Uçar, age, s.71

³³ Uçar, age, s.71

ki, bu sırada damadın en yakını olan bayanlar da getirdikleri haliyetleri (hediyeleri) görünceye verirler.

10.Görümce gelen hediyeleri, kim tarafından ne verildiğini topluluğa duyurur. Öte yandan, masraf görme gününde alınan her iki tarafın hediyeleri ile diğer bütün eşyalar, gene teker teker gösterilerek kızın annesine teslim edilir. Topluluk dağılırken hayırlı olsun dileklerinde bulunarak merasime son verilir.

11.Nişandan sonra, gelin ve damat artık birbirini göremediği gibi, birbirlerinin mahallelerinden de geçemezler.³⁴

B.5 Şekerbaşı

Nişandan 2-3 gün sonra, kız evi, bir sürahi ile serbet ya da limonata, ayrıca bir tepsi lokum ve damada çamaşır, gömlek, gravat, corap ve mendil gönderir. Oğlan evi "şekerbaşı" denilen bu eşyaları alarak getiren kişiye bahşiş verir. Nişan yapıldıktan sonra taraflar arasında en ciddi anlaşmazlık, düğün tarihinin kararlaştırılması sırasında çıkmaktadır. Halk tabiri ile "Kız evi, naz evi" olduğundan, kız tarafının nazını kırmak oldukça maharet isteyen bir iş olmaktadır. Anlaşma neticesinde düğün genellikle, bahar aylarına ayarlanmaktadır.

Bir başka konu ise nişanlılık süresince dini bayramda erkek tarafı kız evine, özellikle gelin hanıma hediye (çamaşır, terlik, ayakkabı, elbiselik, Kurban Bayramı ise erkeğin mali durumuna göre Kurbanlık koç, kurbanlığın alnına altın) gönderilmektedir.³⁵

B.6. Patiska biçmek (Yüz görümü)

Düğün öncesinde erkek tarafı ile kız tarafı müşterek düğün masrafına çıkarlar (masraf görme). Alman eşyanın masrafı, erkek tarafından ödenir. Masraftan sonra hep birlikte kız evine gidilir. Kız evinde yemekler yendikten sonra kıza getirilen hediye (haliyet)'ler kızın annesine teslim edilir.

B.7. İzinname çıkarmak (Resmi nikah)

1. Yüz görümü merasiminden bir hafta veya 10 gün sonra, başlık parası götürülür. Bunda oğlanın anası ve babası ile amcaları ve eşleri de bulunur. Yemekten sonra başlık parası verilir, kızın nüfus cüzdanı alınır. (Başlık parası verilmeden kızın nüfus cüzdanı verilmez)

2. Düğünün ne zaman yapılacağı konuşulur tarih belirlenir.

3. Ertesi gün nikah dairesine gidilir. Kızın yüzü örtülüdür. Nikah memurunun sorularına işaretle cevap verir. İmzası varsa imza, yoksa parmak bastırılır. Kız ve oğlan tarafından çokaz kişi bulunur. Gelenlere şeker, kolonya ve sigara tutulur. Gidiş geliş masraflarını gene oğlan tarafı karşılar.³⁶

³⁴ Uçar, age, s.71-72

³⁵ Bayraktar Mehmet, (1994) Kültürel Yönleri İle Anam Babam Erzincan, s.50, Aydoğdu ofset, Ankara

³⁶ Uçar, age, s.73.

B.8. Tohum Davarı

1. Düğün tarihinden bir hafta evvel, kız tarafı iki başın harcı adı altında evvelce alınmış olan emanet (takı) ve düğünde lazım olacak diğer eşyalar ile yemek malzemesi olacak erzakı(un, yağ, makarna, pirinç, koç vs) kız evine götürür. Buna tohum davarı denir. Kız evi bunları bir odada toplar.
2. Oğlan tarafı da bir sandık ve bu sandığın içerisine kına, para, meyva, sabun, lif, tarak, ayna ve Kur'an-ı Kerim koyarak bunu kız evine gönderir. Ayrıca bir kaç halı, yatak-yorgan da gönderilir.
3. Bütün bu eşyalar, düğün başlayıncaya kadar bir odada "ceyiz odası" sergilenir. Kız ve oğlan yakınları çeyiz odasını gezerkek, kendi aldıkları hediyeleri de verirler. Gelen bu hediyeler de çeyiz odasında sergiye dahil edilir.³⁷

B.9. Çeyiz Yazımı

1. Köyün imamı, öğretmeni, muhtarı ve yakın komsularından oluşan bir grup çeyiz odasına gider.
2. İmam nikâh duası ve diğer duaları yaptıktan sonra, çeyiz yazımı başlar. Gelen hediyeler dahil çeyiz kuruşturularak yazılır.
3. Toplam tutarının dörtte üçünün kız tarafından alındığı, dörtte birinin de erkek tarafından alındığı şeklinde zapta geçer. Bu miktar usulen yapılır ve buna kimse itiraz etmez.
4. Hazırlanan zabıt, kızın sandığına konulmak üzere kızın annesine verilir. Kız tarafı gelenlere yemek ikram eder. İmama ve muhtara çeyiz eşyalarından çorap, mendil vb hediyeler verilir.

Örnek bir çeyiz tutanağı:

B.10. Çeyiz Götürme - Çeyiz Gösterme- Çeyiz Serme

1. Kız evinin düğün tarihinden önce çeyiz hazırlaması âdettir. Düğünden bir müddet önce damat ve gelin kendi yakınlarından bir kaç kişiyle giyecek ve ev eşyası almak için alışverişe çıkarlar. Buna "çeyiz düzme, düğün harcı" denir.
2. Çeyiz damat evine davul zurna eşliğinde bayrakla götürülür. Erzincan'da çeyiz taşınırken gelin sandığının üzerine oturma âdeti vardır. Bu genellikle gelinin küçük erkek kardeşidir ve bahşiş alınmadan kalkılmaz.
3. Kızın çeyizi tamamlanınca sergilenir ve konu komşuya gösterilir. Buna çeyiz serme adı verilir. Çeyiz düğüne bir hafta kala ve alay önünde oğlan evine gönderilir. Çeyiz oğlan evinde duvarlara asılır, masalar üzerinde sergilenir.

C) Düğün

C.1. Düğüne Çağrı

Düğün, evlenme denilen geçit döneminin en belirgin özelliğidir. Düğünün geleneklere en uygun bir biçimde yapılmasına çaba sarf edilir. Medeni nikâhtan sonra yapılan

³⁷ Bayraktar Mehmet, (1994) Kültürel Yönleri İle Anam Babam Erzincan, s.48, Aydoğdu ofset, Ankara

düğünle, gelinle güveyin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu topluluğun üyelerinin onayıyla geçerli sayılmış olur. Düğünden amaç kadın ve erkeğin evliliğini ilan etmek toplumun gözünde geçerli kılmak, kutlamak ve kutsamaktır³⁸.

1. Erkekler köyün bekçisi (kiziri) kadınlar da, hıdırgen (köyde fakir bir bayan) tarafından kapı kapı gezilerek düğüne davet edilir. Düğünün günü ve saati hatırlatılır. Kizir ve hıdırgen komşuları, hısım akrabayı ve diğer köylüleri tek tek gelin hamamı, hamam gecesi, kına eğlentisi vb. için çağrı işini yürütenlerdir.

2. Başka köylerden çağrılacaklar için ayrı ayrı liste yapılır. Gene kızir tarafından bu listeler köy muhtarına veya yakın tanıdıklarına verilir. Köy camisinde liste herkese duyurulur.

3. Gerek kadınları ve gerekse erkekleri düğüne davet eden bu kişilere, düğüne çağrılanlar tarafından ayrı ayrı bahşiş verilir. Düğün sahibi (Damat babası) de ayrıca bahşiş verir.

C.2 Teklim Yemeği

Teklim sözünün sözlük anlamı söyletmek, konuşmaktır. Yaralamak, mecruh etmek anlamlarına³⁹ da gelen söz, buradaki anlamıyla söyletmekle uygun düşmektedir. Zira bu yemeğe “danışık yemek”te denmesi söyletmek karşılığını kuvvetlendirmektedir.

1. Düğünün başlamasına bir gün kala düğün sahibi yakınlarına, akrabalarına, köylülerine (erkekler) yemek ikram eder. “teklim yemeği” adı verilen bu öğlen yemeği gelenekseldir ve önemli bir işlevi vardır.

2. Yemekler yenidikten sonra kahve ve çay içiminde dışarıdan gelecek misafirlerin kimler tarafından evlerine götürüleceği konuşulur ve paylaşım yapılır. Konuklar nerelerden gelecekler, kimlerin hangi köyden gelecek konuğu evine götüreceğinin tespiti ve listesi yapılır.

3. Bu paylaşımında herkes meşrebine uygun bir misafiri seçer. Örneğin; içki içecek bir misafiri o dilden anlıyan kişi götürür. Hassasiyetleri olan yaşlı kimseleri gene onların arzularını yerine getirecek kişiler konuk ederler. İçki içip sarhoş olan ve huzursuzluk çıkaran kişiler üzerinde bilhassa durulur.⁴⁰

4. Bu yemeğin bir başka işlevi de sağdıçın belirlenmesidir. Sağdıç düğüne başka yerlerden gelen misafirlerin konaklamasından, davul-zurna, eğlence, yemekler, düğünle ilgili diğer detaylar konusunda etkin rol oynar ve bütün tedbirleri aldirmaya çalışır.

C.3. Düğünün Başlaması

Düğünler genelde cuma veya pazar günü yapılır. Cuma günü yapılan düğünün daha makbul sayıldığı yönünde bir kanaat vardır.

³⁸ Örnek, age, s.193

³⁹ [https://osmanlica.ihya.org/.html\(21.11.2019\)](https://osmanlica.ihya.org/.html(21.11.2019))

⁴⁰ Uçar, age, s.74

1. Teklim yemeğinin ardından oğlan evine geçen çekirdek topluluk, dışardan gelecek misafirlerin paylaşımını yeniden gözden geçirir. Misafirlerin memnun edilmesi için yapılacaklar, ikramlar, oyunlar, şenlikler, eğlenceler konuşulur, tartışılır, en uygun olanına karar alınır.
2. Öğlen yemeğinden sonra misafirler gruplar halinde gelmeye başlar. Oğlan evine girerken getirdikleri haliyetleri oğlanın babasına verir, dinlenmek üzere gösterilen odalarına çekilirler.
3. Kahve ikramından sonra, misafiri götürecekt kişi; “burası biraz kalabalık, daha iyi istirahat etmek için buyurun bizim haneye gidelim” diyerek misafirleri alır götürür.
4. Misafir karşılama işi hamam evi saatine kadar devam eder. Şayet hamam evi saatinden sonra gelecek olurlarsa, düğün sahibi o kişileri misafir edeceklerine haber gönderir, o da gelip misafirini alır götürür.
5. Böylece salı günü öğlende başlamış olan düğün çarşamba günü öğlene kadar misafirlerin konaklamalarıyla devam eder.
6. Düğünden iki üç gün önce damat, köyün delikanlılarını uygun bir yerde toplar ve çay ikram eder. Çay tepsisinin ikinci gelişinde bir bardağın üzerinde elma vardır. Bu elmalı bardağı alan sağdıç olmayı kabul edendir. Sağdıçlık masraflı ve meşakkatli bir iş olduğundan herkesçe kabul edilmez. Damata gönül yakınlığı, sevgi, akrabalık, varlık vb hususlar belirleyici olurlar.⁴¹
7. Sağdıç, davul-zurna yanında gezerek gelen misafirleri eğlendirir. İsteyen dışarda, isteyen içerde eğlenir.
8. Salı günü teklim yemeğini müteakip kız evine “boğaz alatı” adı altında çiğden yiyecek maddeleri gönderilir. Bu çiğden gönderilen yiyecek maddeleri kız evinde pişirilip gelini almaya gelen misafirlere ikram edilir.
9. Gelin aynı köyden alınacaksa boğaz alatı göndermeye gerek kalmaz, düğün yemeği verilirken, aynı yemeklerden kız evine de gönderilir.⁴²
10. Sağdıç bütün konak yerlerini bilir. Davul-zurna eşliğinde konuklara hoşgeldiniz der, içki içenler varsa, onların masalarına düğün sahibinden temin edilen birer şişe içki kor. Konuklar, davul-zurnayı dinlerken, aralarında topladıkları bahşisi de davulcuya vermeyi ihmal etmezler. Hamam evine kadar misafirlerle ev sahibi ilgilenir.

C.4. Hamam Evi

Düğün sahibinin mali durumuna göre yapılır. Bazen hem kız evi hemde erkek evi yapar. Bazen de sadece bunlardan biri yapılır veya hiç yapılmaz. Hamam eğlentisi yapılacaksa merasim, Çarşamba günü öğlen yemeğinden sonra başlar. Hem kız evinde, hem de erkek evinde tatlı bir telaşe vardır.

⁴¹ Parlak, age, s.113.

⁴² Uçar, age, s.75

Güvey Hamamı

Günümüzde güvey hamamına ekseriya, damadın arkadaşları ile yakın akrabaları davet edilir. Damat hamama sağdıç ve arkadaşları ile gider. Hamama gelmeden önce sağdıç damadı traşa götürür ki buna “damat traşı” denilir. Saç ve sakal traşını içine alan bu traş, normal traş tarifesinin 3-4 katına çıkmakta, bazen de berbere ve yanında çalışanlarına yemek ısmarlanmaktadır. Bu masrafları sağdıç karşılamaktadır.

Güvey hamamında keman, ud, cümbüş, darbuka veya davul-zurna çaldırılır. Banyo sonrasında damada, kız tarafınca hazırlanan çamaşırlar giydirilir. Bütün masrafı sağdıç karşılar.⁴³

Merkez ilçelere uzak köylerde ise bu adet evlerde yapılır ve şu şekilde gerçekleşirdi:

1. Erkek tarafı, meyvelerle dolu büyük bir sini hazırlar. Sini üzerine, içerisinde damadın, çamaşır, çorap, elbise, mendil vs. bulunan bir bohça koyar. Sağdıç, siniyle birlikte damadı kendi evine götürür. Bu gidiş, davul-zurna eşliğinde oyunlar oynanarak türküler söylenerek ağır ağır köyün gençleri ve davetlilerin iştirakıyla gerçekleşir.
2. Sağdıç, damadı banyo yapacağı odaya götürür. Burada berber hazırır. Eğlence eşliğinde damat tıraş olur, banyo yapar.
3. Berber ve sini masrafları sağdıca aittir.
4. Damat, sağdıcin sol tarafından asla ayrılmaz. Konuşmaz ve aşırı hiç bir harekette bulunmaz.
5. Hamam evine iştirak edenler orada beklerken sağdıç damatla birlikte oğlan evine gelir, anne baba ve yakınlarının ellerini öperler. Daha sonra hamam evinde bekliyenlerin yanına giderler.
6. Bu esnada içki, sigara vb ikramlarda bulunulur. Damat da sigara içenlerin sigarasını yakar. İsteyen damadın kibritini bir kaç kez söndürür. Damat hiç ses çıkarmadan, sabır göstererek sigarayı yakmağa mecburdur. Buradan tekrar misafirler davul eşliğinde konaklarına giderler.
7. Davulcu, kına gecesi bitinceye kadar konakları gezer, oyun oynamak isteyenlerin arzusunu yerine getirmek üzere sanatını icra eder. Her ekip oynadıkca, davulcu davulu yere kor ve bahşiş toplar. Ancak kimin ne kadar para attığının belli olmamasına dikkat edilir. Gösteriş yapmağa çalışanlar hoş karşılanmaz. Bir kişi atacağı parayı belli ederse kavga-döğüş çıkar. Bu da düğünün huzurunu bozacağından herkes dikkatli davranır.⁴⁴

Gelin Hamam

Şimdilerde kiralanan (kapatılan) bir hamamda davetli kadınlar arasında yapılan bir eğlencedir. Gelin kız en güzel elbisesini giyer. Genç kızlar def çalar, türkü söyler. Oynarken gelinin başına hamam taşı konur. Bunun içine para atılır. Toplanan bu paralar tellaklara bahşiş olarak verilir.

⁴³ Bayraktar, age, s.51.

⁴⁴ Uçar, age, s.77.

Gelin, tellaklar tarafından soyundurulur, koluna girilerek hamamın yıkanılacak yerine getirilir. Önden giden tellak ellerini havaya kaldırarak bir kaç defa şaklatıp, "Maşallah" der, orada bulunanlarda bu dileğe katılırlar. Gelin göbek taşının etrafından üç kez dolaştırılırken kayınvalide göbek taşına "Maşallah" diyerek para serper.

Gelin bu merasimden sonra göbek taşı oturtulur. Saçı açılıp yüzükleri çıkarılarak yıkanır. Yıkadıkları esnada şu parçayı da terennüm ederler:

"İki bülbül hiç bir dala konar mı/ Bülbülün konuştuğu dallar solar mı/ Bastığın yer çimen olsun, çay olsun/ Seni saran bey'in kuvveti var olsun."

Tellaklar tarafından sanki kir tutmayacakmış gibi yıkanan gelinin, başına kına konur. Bu arada hamamda bulunanlara ikramda (limonata, kuru ve yaş meyve) bulunulur.⁴⁵

Merkez ilçelere uzak köylerde bu adet evlerde yapılır. Genelinde yapılan kız hamamını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Kız sağdııcı (yenge), ve kızın en yakın arkadaşlarıyla görümce veya eltisi tarafından bir odada banyo yaptırılır.
2. Banyodan sonra, görümce tarafından daha evvelce alınıp da nişanda takılan bütün aksesuarlar geline takılır. Alınan elbiselerden gelinin beğendiği giydirilir. Saçı taranır, makyaj yapılmadan bayanların toplandığı odaya götürülür.
3. Banyo odasından, bayanların toplandığı odaya kadar yere elbiselik bir kumaş, yolluk olarak serilir. Gelin, yenge, görümce ve elti bu yolluk üzerinden yürür. Banyo sırasında gelini yıkıyan kişi, en arkadan yolluğu toplayarak gelir ve kumaş onun olur.
4. Toplantıda hıdırgen hizmet eder. Kendisine hizmetini gördüğü kişiler tarafından bahşiş verilir.
5. Gelinin odaya girişi alkışlarla (çapik çalarak) karşılandıkları sonra, belirlenen yere oturtulur. Yan tarafına iki çocuk konur. Def çalınmaya ve türküler söylenmeye başlanır.
6. Bazı uygulamalarda da gelin banyodan çıkıp odaya girerken hocahanım ilahiye başlar. İlahiyi bilenler ona eşlik eder. Hocahanım, gelini anasına teslim ettikten sonra biraz oturur bahşişini alarak oradan ayrılır. Esas eğlence hocahanımın ayrılmasından sonra başlar.
7. Türküler ve oyunlar eşliğinde toplanan bayanlar büyük bir coşku içinde eğlenmelerine devam ederler. Akşama doğru ev hanımları gelen misafirlere hizmet etmek için ortamdaki ayrılırlar.
8. Yatsı namazını müteakip hıdırgen tarafından, bütün köy halkı kına gecesine davet edilir.
9. Davul-zurna zaman zaman, kız evine uğrar kapı önünde bazen oyun havası, bazen de uzun havalar çalar. Bayanların oyunlarını esasen defci idare eder. Türküleri bilenler birlikte söylerler, bilmiyenler defcinin söylediğini tekrar etmek suretiyle daha dikkat çekici bir eğlence tertip etmiş olurlar.

⁴⁵ Bayraktar, age, s.51.

10. Bilhassa oyunlarda, oyun türküsü tekrar etmek genele oyuncuların da hoşuna gider.
11. Davulcunun yaptığı gibi defçi de arada bir defini ortaya koyarak bahşiş toplar.

Gerek davulcu ve gerekse defci parası gene oğlan tarafından karşılanır. Erkekler yatsı namazına kadar eğlencelerine devam ederken, davul-zurna eşliğinde konak konak gezen sağdıç ve damat misafirleri kına gecesine davet eder. Kına gecesine yaşlılar katılmaz, gençler katılırlar.⁴⁶

C.5 Kına

Erzincan'da kına âdeti çok yaygındır. Türk inançlarında seçilmiş adak edilmiş olanı gösterme inancına göre kına işaretini taşıyan canlı ve cansız tüm varlıkların kutsallığına inanılır, onlara dokunulmaz. Bunlara dokunana uğursuzluk geleceği inancı yaygındır. Bunlar adanmışlar, bir tür koruma altına alınmışlardır.⁴⁷

C.5.1 Kına Ve Kınaya Çağrı

Kınaya çağrıyı, daveti "hıldırge" yapar. Kına yakılırken gelinin ve güveyin avucuna konan para kısmet içindir. Onları ömür boyu kötülüklerden koruyacağına inanılır. Bir tür saçdır. Geline kına yakılırken başına al örtülmesi, al basmasından korunmak içindir. Kötülük ve nazardan korunmak için gelinin yüzü örtülür. Bazı köylerde kına öncesi gelin ve güveyin iki rekât namaz kılması eski Türk inançlarıyla İslâmiyet'in nasıl iç içe yaşadığının göstergesidir. Erzincan'da genellikle Cuma günü gecesine, kız evinde ana kinasını kutlamak üzere toplanırlar. Konuklar gelin evinin en yakın komşuları, akrabalarıdır. Bazen kınaya oğlan tarafından kızlar da gelirler. Mevsim yazsa dışarıda, kışta içeride toplanılır. Gelin kına gecesinde gelinlik giymez ya nişan elbisesini ya da başka bir elbise giyer. Gelin kızın başı mum çiçekleriyle süslenir. Bazen kına gecesine için ince çalgı tabir edilen keman, cümbüş, darbukadan oluşan çalgıcılar tutulur. Çalgıcı tutulmazsa kızların çaldığı tef, tepsi eşliğinde türküler söylenir, oyunlar oynanır. Kına yakılmadan önce, genç kızlar çeşitli kılıklara girerek oyun çıkarırlar. Mani atışırlar. Kına gecesinin son saatlerine doğru geline kına yakılır. Kına yakılacağı zaman gelini bir sandalyeye oturtup yüzünü kırmızı greple örterler. Gelin bu sırada ağlamaya başlar. Eğer ağlamazsa kınanır, ayıplanır.

Kınayı getir ane/Parmağın batır ane...

Gelinin kinasını yengeler yakar. Kına yakmadan önce gelinin omuzuna bir mendil koyarlar. Gelinin ellerine ve ayaklarına kına yakarlar. Gelinin ellerini, gelinin çeyiz sandığından çıkarılan oyalı kına bezleriyle sararlar. Kına yakılırken kızlar kına vurma türküsünü söylerler. Eğer gelin uzak bir yere gidiyorsa kına yakılırken hasretliği, gurbetliği anlatan türküler söylenir. Gelini kına için bağlanmış elleriyle oynatırlar. Kına yakılırken para yapıştırırlar veya gelinin avucuna para koyarlar. Gelinin arkadaşları gelinin yanında kalarak sabaha kadar eğlenirler, hiç uyumazlar Güneş doğmadan önce çalgılar alınarak köy içinde yakın bir çeşmeye gidilir. Gelinin annesi ve babası genç kızlara gelinin kinasını yıkatırlar. Gelinin avucundan çıkan paraların bir kısmını

⁴⁶ Uçar, age, s.77.

⁴⁷Kalafat, Yaşar; (1990), Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri Halk İnanışları, s.51; Artun, age, s.14.

arkadaşlarına verirler, bir kısmını ise gelinin sandığına ve damadın cebine kısmeti açılış diye koyarlar.

C.5.2 Erkeklerin Kına Gecesi Merasimi

Kına gecesi, düğünden bir gün önceki akşam, hem kız evi hem de erkek evi tarafından ayrı ayrı yapılır.

1. Çarşamba günü yatsı namazından sonra konak yerlerindeki misafirler ziyaret edilerek, oğlan evindeki kına gecesine davet edilir.
2. Davetliler, oyun oynayarak türkü söyleyerek üçer beşer kişilik gruplar halinde belirlenen büyük bir odada toplanırlar. Hava müsaitse bir bahçe de olabilir.
3. En sor misafir grubu ile damat ve sağdıç da gelirler. Sağdıç, misafirlere “hoş geldiniz” diyerek açılışı yapar.
4. Damat sağdıçın daima sol tarafında bulunur. Önüne veye sağına geçmez.
5. Sağdıç, bütün misafirlere sigara ikram eder, damat sigaraları yakar. Kibrit söndürme işi burada da uygulanır.
6. Kına gecesinde içki içenler var ise, onların bütün arzuları yerine getirilir. Meze ve rakılar sabaha kadar içilse bile bütün masraflar düğün sahibine aittir.
7. Davul-zurna eşliğinde eğlence sürer.
8. Bu arada hazırlanan mumlar bir tepsi içinde getirilir, tepside, leblebi ve diğer, yerli meyvaların her birinden birer çeşit bulunur. (Cemiç, ceviz, bastık, pestil, kesmece, saruç, üzüm vs.)
9. Mumlar, yandan ikiye bölünmüş elmalar içerisinde yerleştirilmiştir. Mumun sayısı mutlaka tek olur. Mumu getiren kişi oynayarak içeri girer, alkış ve nara sesleri yükselir. Biraz oynadıktan sonra, isteyen kalkıp oyuna iştirak eder, oynamak istemiyenleri de zorla kaldırıp oynatırlar. Sağdıçla damat birlikte oynar.
10. Eğlencede çocuklara da çerez dağıtılır.
11. Bilhassa içki içenlerin masalarından çerez eksik edilmez.
12. Geç saatlerde eğlence sona erer, istirahatata çekilirler.

C.5.3. Bayanların Kına Gecesi Merasimi

1. Hıldırge, tanıdık bildik hısım akraba ve köylüleri, kız evindeki kına gecesine çağırır. Hıldırge yoksa iki-üç genç kız bu çağırüyı yapar. Çağırı genelde Çarşamba günü akşam yapılır.
2. Davetliler, kız evinde toplanırlar. Kızın nişan yüzüğü, hamam evinde takılmamışsa, burada takılır.
3. Gelini giydirip kuşatır, abdest aldırarak kına yakmak için hazırlarlar. Zülüf kesme veya baş bağlamı denilen merasime kadar geline makyaj yapılmaz. Gelinlik elbiseler giydirilir, saç taranır, emanetleri takılır. Böylece yanındaki kızlar tarafından, (genelde görümce ve yenge) elinden tutularak toplanılan odaya getirilir.

4. Gelinin bulunduğu odayla, kına yakılacak yer arasına “ana eni” adında bir top elbiselik kumaş serilir. Kumaşı kız evi sermek mecburiyetindedir. Önde ilahi okuyan bir hocahanım, arkasında gelin ve arkadaşları serili kumaşın üstünden odaya yürürler.
5. Gelinin yakın arkadaşı yerdeki kumaşı toplayarak alır ve o kumaş toplıyanın olur. İlahiye iştirak edilmez.
6. Gelin bir direğe veya bir duvara yaslanır, ayakta durur. Yanlarına 8-10 yaşlarında 2 kız çocuğu konur. Gelinin yüzü bir yazma ile örtülüdür ve kına gecesi bitinceye kadar açılmaz.
7. Önce bir ilahi söylenir. Ardından eğlence başlar. Önce görümceler-eltiller ve daha sonra da diğer genç kızlar kalkıp oynamaya başlarlar.
8. Oyun esnasındaki çalgıcılar kız tarafından tutulur. Çalgı bilen bayan yoksa, def calıp türkü söyleyen bu işi yapar.
9. Def çalana zaman zaman bahşiş toplanır.
10. Bu arada hazırlanmış olan meyve tepsi, içinde yanan mumlarla beraber odaya girer. Yalnız bekar kızların oynadığı mum oynatılması başlar. Bu esnada; Hana hana kız kınan/Yakmağa geldik/Oğlanın mihrini/Kıza takmağa geldik türküsü söylenir.⁴⁸
11. Ardından, oğlan evinden gelen bohça acılır, (Bohcada; sabun, geline harçlık, meyva, çerez, mum, kına vs vardır.) Bohçadaki meyvalar ve çerezler, elti veya görümce tarafından oradaki bütün davetlilerle, coluk çocuğa avuç avuç dağıtılır.
12. Mumlar ilk defa yakılıp ortaya geldiğinde, gelin kibleye döndürür ve içinde 3-5-7 tane mum olan tepsiyi, önce gelinin alın hizasına, sonra göğsüne ve daha sonra da göbek hizasına tutarak, “alın keçe- yüzün peçe- sözün herife (beyine) geçe” diyerek üç defa tekrarlar. Buna “kına gecesinin adeti” denir.
13. Genç kızlar çiftetelli türünde kıvrak oyunlar oynarlar. Oyun bittikten sonra gelinin eline kına yakma sırası gelir.
14. Gelin dayalı durduğu yerden, sağdıç yenge tarafından getirilip orta yerde, hazırlanan bir yere oturtulur. Kız evinden biri, kınayı çalarve saklar. “Bu kına gelinin elinde iyi tutmaz” diyerek sağdıçtan bahşiş umar. Sağdıç da kınayı çalana bahşiş vererek kınanın yakılmasını ister.
15. Gelinin avucuna kına ile birlikde para (altın) konur. Bu arada kına türküsü söylenir: Bir dal reyhanım/Bir dal biberim/Akşam misafirim Sabah giderim/Kız anam Kız bacım/Kınan kutlolsun/Kutlu işliklerin/Mübarek olsun.⁴⁹
16. Gelinin anasını ağlatmak için hüznü ezgiler seslendirilir. Gelin ve annesi ağlayarak kına yakarken 5-6 genç kız genç kız kalır ve kalabalık dağılmış olur.
17. Burda kalan kızlar, gelini alarak yatak odasına götürür, bazen yatar bazen eğlenerek sabah ederler. Böylece kına gecesi bitmiş olur.

⁴⁸ Özdemir, Mustafa (2002)Cengerli, s. 221, Boyut Mat. Yay. İstanbul

⁴⁹ Bayraktar, age, s.53

C.6. Düğün Yemeği

Perşembe günü düğün yemeği hazırlıkları yapılır. Düğün yemeği iki ad altında verilir.

1- Babukko 2- Ufak yemek.

1. Babukko verilmesine karar verilmişse, kına gecesi devam ederken, tecrübeli kişilerce babukkonun hamuru yapılır, tandır yakılır. Sonunda yapılan hamur tandıra vurularak pişirilir.

2. Sabahleyin de, bir yarma çorbası bir de Babukkonun yanında verilmek üzere “gah hoşafı” (armut hoşafı) yapılır.

3. Ufak yemek verilmesine karar verilmişse, bamya, kuzu dolması, zerde, üzüm kasefesi, su böreği, yaprak dolması, üzüm hoşafı vb. yemekler daha kına gecesi başlamadan oğlan evi tarafından Perşembe günü öğlene kavuşmak üzere hazırlanır. Hazırlanan yemeklerden kız evindeki misafirlere yetecek kadarı da kız evine gönderilir.

4. Öğlen namazına müteakip davul zurna eşliğinde sağdıç ve damat gene bütün konakları gezer, köy halkını düğün yemeğine davet eder. Kız evinde ve erkek evinde yemeğe gelen herkes (Misafirler hariç) kaşığı yanında getirir.

5. Önce davulcular yedirilir. Davul çalmaya devam ederken, gençler hem oynar hem yemeklerini yerler. Yaşlılar da yemeklerini yerken oynayanları seyrederler. Yemek faslı ikindiye kadar devam eder.

6. Düğün yemeği ikindiye kadar sürer.

C.7 Gelin Alma

Gelin alma da dahil bütün uygulamalar köyden köye, kasabadan kasabaya ve şehir merkezine kadar her yerleşimde değişir, farklılaşır, renklenir. Refahiye/ cengerli’de uygulama şöyledir: Gelini gideceği gün, baş yengenin nezaretinde diğer yengeler hazırlarlar. Önce gelinin başı “ananecek”denilen bir tülbentle bağlanır. Başının üstüne de hamur mayası ve şeker konur. Hamur mayası, bereketi, doğurganlığı; şeker, tatlı geçimi sembolize eder. Sonra duvak giydirilir ve bu esnada:

Başın bağlayanın eli kırıla
Bir gözü kör olmuş biri de ola
Kız anam ağlama kaldır başını
Al mendili sil gözünün yaşını

Atlar eğlendi gelin binmiyor
Kardeşi doluktu eve girmiyor
Kız anam ağlama kaldır başını
Al mendili sil gözünün yaşını

Yüksek tereğini sildiğim anam

Dertlerime ortak bildiğim anam
Kız anam ağlama kaldır başını
Al mendili sil gözünün yaşını

Bir dal reyhanım bir dal biberim
Akşam misafirim sabah giderim
Kız anam ağlama kaldır başını
Al mendili sil gözünün yaşını⁵⁰

Türküsu söylenir.

Kız evinden çıkarılırken kapı önünde büyük bir kalabalık, düğün alayı vardır. Düğün yemeğinden sonra çala oynuya, atlı-yaya kız evine gelmiş oğlan tarafı toplanmıştır. Zurna en yanık, en içli nağmelerini dökmekte, gelini ve yakınlarını ağlatmaktadır. Gelinin iki yakını kollarına girmiş olduğu halde baba evinde çıkar ve hazırda bekleyen ata veya arabaya doğru yürürler.

Başka uygulamalarda görülenleri de şöyle sıralayabiliriz:

1. Kız evinde gelenlere birer kahve içirilir. İçki içenlere içki ikram edilir ki, gene bu masraflar da oğlan evine aittir.
2. Başka köyden gelin alınıyorsa, masrafı oğlan evinden karşılanan bir yemek verilir ki buna "boğaz alati" denir.
3. Bu sırada gelin, görünce ve elti hazırlanmış olurlar. Kızın akrabalarından birisi de "yenge gitmek" üzere hazırlanır.
4. Yemek ve kahveden sonra gelin, önce babasının ayaklarına kapanarak öper, sonra elini öper. Daha sonra da annesinin elini öper sarılır. Kardeşleri ile kucaklaşır, helalleşir.
5. Gelinin büyük kadesi, kapıyı kapatır: Bir tabanca veya 3 yaşında bir tay almadıkça gelinin çıkmasına izin vermez. Küçük kardeşi de gelin sandığının üzerine oturur, bahşış almadan kalkmaz.
6. Gelin, kayın biraderleri tarafından ata bindirilir ve hemen "günlük"⁵¹ altına alınır.
7. Günlüğün dört tarafındaki ağaçlar, gene gelinin mahremi olan damadın kadesleri, babası veya amcaları tarafından tutulur.

⁵⁰ Özdemir, age, s.223.

⁵¹ Günlük, gelinin gidişinde yol boyunca onu onu saklayan çadır beziyle kaplı bir araçtır. Karepirizma şeklindedir. Dik kenarlara birer ağaç, bu ağaçların üst kısmına da, tenekeden yapılmış, kapı 15 cm. kadar olan, topaç şeklinde alemler takılmıştır. Günlüğün dış yüzü, şekilde görüldüğü gibi, renkli bezlerden kesilmiş motiflerle donatılmıştır. Günlüğü taşıyacak kişiler, bu ağacı dışardan tutmak kaydıyla taşırlar, Gelin içeride yalnızdır. Gelin atlı olarak giderken de mutlaka günlük kullanılır. Günlüğün yan ağaçlarından önce kayın biraderleri, yoksa damadın en yakınları tutarlar.

8. Gelin hareket edince, erkek tarafının düğürcüleri, cirit oyununa başlarlar. Gelin hazırlanmaya başladığından cirit zamanına kadar davul, kız evinin kapısı önünde cezayir (yıkıl git) havasını çalmaya devam eder. Zurnacı, kendine has ezgilerle gelinin anasını ağlatmayla çalışır. Cirit oyunu damat evine varıncaya kadar yol boyunca devam eder.

9. Kız tarafından düğürcülerin önüne ip-kalas benzeri engel çekilerek düğün sahibinden bahşiş alınır. Gelinin önüne gerek kız tarafından gerekse baskaları tarafından, bir koç çekilir. Gelin at üzerinde iken eğilir de bu koçu ata bindirirse, koç gelinin olur. Eğer koçu at üzerine alamazsa, koç değerinde bir bahşişi oğlan babası koçu çekene verir.

10. Gelin alayının önünü kesenlerden biri de pehlivandır. Kisbet giymiş bir pehlivan perdah yaparak “ya hasım, ya tosun” deyip perdahına devam eder. Düğürcüler içerisinde pehlivan yoksa, bahşişini alır. Pehlivan varsa, bir harman yerine geçilir ve güreş merasimi başlar. İki güreşçi perdah yaparak dolaşırlarken bir güreş “kahya”sı seçilir. Kahya, iki güreşçiyi iki yanına alarak önlerini kibleye çevirir, kollarını birbirine takdırır. Kendisi arka tarafa geçer ve ellerini her iki pehlivanın sırtına vurarak: “Allah Allah illallah, Muhammeden resululillah, iki yiğit çıkmış meydane, ikisi de birbirinden merdane....” diye başlayan güreş duasını okur. Dua bitince elleriyle güreşçileri ileri doğru iterek güreşin başladığını bildirir. Güreşi kazanan, oğlan babası tarafından ödüllendirilir.⁵²

C.8 Gelin Indirme

1. Düğün alayının önlerinin kesilmesi, güreşçiler vb. hareketler devam ederek oğlan evine ilerlerken, sağdıç, gövüyü (damadı) kendi evine götürür. Burada arkadaşları ile çay içilip sohbet edilir.

2. Sağdıç, bir çevre (büyük mendil) içerisine fındık, ceviz ve para koyarak eline alır. Gövüye de bıçakla yarıya kadar dörde bölünmüş bir elma verir. Düğün alayı gelip de evin önünde durunca sağdıç ve gövü de bir dam üzerine çıkmış olur. Gelinin günlüğü alınır. Daha atdan inmeden, sağdıç, “çevre” ye konulmuş olan meyve ve parayı gelinin başı üzerinden topluluğa doğru kuvvetlice savurur.

3. Topluluk uğur getirmesi bakımından bu meyve ve bozuk paraları toplarken, damat da elindeki elmayı nişan alarak gelinin başına atar.

4. Elmanın atılmasından sonra damat ve sağdıç, sağdıçın evine giderler. Yatsı namazına kadar sağdıç gövüye sahip çıkar. Aksi halde gövüyü çalarlar. Gövü çalınırsa, sağdıç tarafından büyük bir bahşiş verilmedikçe geri alınamaz.

5. Gelin attan indirilir ve hazırlanmış olan gelin odasına getirilir. Erkekler, kayınpedere “gözünüz aydın, Allah başa kadar bal yedirsin. Allah mesut etsin vb.” sözlerle Allah'a ısmarladık diyerek evlerine ayrılırken, kadınlar, bir saat kadar dışarıda çalınan davul eşliğinde oyunlarına devam ederler. Daha sonar onlar da kayınvalideye, geline iyi dileklerde bulunarak vedalaşır ve evlerine giderler. Böylece gelin indirme sona erer.

⁵² Uçar, age, s. 84.

C.9 Koltuğa Verme

Damat ve sağdıç damdan indikten sonra, gelin odasına girerler. Sağdıç, gelin ve damadı bir süre başbaşa bırakır. Bu süre genellikle on- onbeş dakika kadar sürer. Bu arada gelin ve damada içeride oldukları sırada kendilerine şerbet ve limonata ikram edilir. Damadın şerbet veya limonatayı getiren kişiye bahşiş vermesi adettir.

Sağdıç, damadı gelinin yanından alarak evine götürür. Sağdıç, damada çok iyi bir şekilde sahip çıkmak zorundadır. Aksi halde damadı çaldırır ki, bu durumda kefarecini de ödemek zorunda kalır. Bu çoğu zaman içki ısmarlamak şeklinde olmaktadır.⁵³

C.10 Gerdek Gecesi

1- Törenden sonra yalnız kalan damat sağdıçıyla çıkar, gezer dolaşır, akşam yemeğini düğün evine en yakın bir komşu evinde sağdıçla yer.

2- Oğlan evinde düğün için gelen erkeklerle yemekli bir mevlit okutulmaktadır. Mevlit yatsıdan önce biter.

3- Damat, cemaatle birlikte sağdıç tarafından yatsı namazına götürülür. Sonra caminin imamı da dâhil olmak üzere cemaatin bir kısmı kayınpeder ve kayınlar dahil düğün evine dönerler.

4- Damat yatsı namazında iken sağdıç ve damadın ayakkabılarını çalmak adettendir.

5- Gelin de namaz vakti namazını kılmış ve odada kayınvalidesiyle beklemektedir.

6- Kapı önünde imam büyük bir huşuyla çiftlere dua eder. Onların kapıdan ayrılıp dağılmasıyla sağdıç gövüyü getirip odanın kapısını açar, gövünün sırtına kuvvetli bir yumruk vurarak içeri iter ve oradan uzaklaşır.

7- Gövü içeri girer girmez, bir kısmını gelinin içtiği serbet, bir bardakta annesi tarafından gövüye içirilir.

8- Gövünün annesi, gelinin ve gövünün elinden tutarak ikisinin ellerini birleştirir, "gelin, sen Allah'a emanet ol, oğul, sen de sağ ol," diyerek derhâl odayı terk eder.

9- Damat hemen iki rekat namaz kılar, sonar gelini konuşturmaya çalışır. Gelin konuşması için "dilbağı" denilen bir bahşiş bekler. Damat önceden hazırladığı bir ziynet eşyasını dilbağı olarak verir ve gelini konuşmaya başlar.

10- Gelin yatak çarşafını saklar. Sabah ezanında gizlice gelen sağdıçın hanımı yatak çarşafını alır, damadın anesine ve gelinin annesine müjde verir. Eğer gelin başka bir köye gitmisse, kız tarafından yenge olarak giden bir yakınları bu müjdeyi gelinin annesine iletir.⁵⁴

C.11 Baş Bağlamı, Zülûf Kesme

1- Damadın en yakın kadın akrabaları ile en yakın komşu kadınları, cuma günü kuşluk vakti baş bağlamına çağrılır.

⁵³ Bayraktar, age, s.53.

⁵⁴ Uçar, age, s.84; Bayraktar, age, s.56.

2- Gelen misafirler gelin odasında toplanırlar. İçlerinden bir tanesi berber olarak seçilir. Bir de hoca hanım seçilir. Hoca hanım ilahi söyleyerek gelini orta yerde hazırlanmış olan özel yere oturtur. İlahi bittikten sonra, berber gelinin başını tarar, zülüflerini keser. O güne kadar hiç yapılmıyan makyaj bütün teferrüatıyla yapılır.

3- Makyaj bittikten sonra, gelin ayağa kaldırılır. Kaynana, elti ve görümceler tarafından gelinin başına çerez ve para serpilir.

4- Evvelce hazırlanmış bir sini meyve getirtilir, gelen misafirlere dağıtılır.

5- Gelen misafirler biraz sohbet eder, sonra gelini tebrik eder ve ev halkına “gözünüz aydın” derler. Allah başacak bal yedirsın derler. Kaynana ve diğerleri de “darısı başımıza” diyerek misafirleri yolcu ederler. Bundan sonra gelin istediği an, istediği gün makyajını kendisi yapar.

Söz kesiminden gerdek sonuna kadar makyaj yapmayan gelin, yüz akından (bakireliğin ispatı) sonra makyaj yapabilir.⁵⁵

D) Düğün Sonrası

D.1 Baklava Gönderilmesi

1. Baş bağlamından bir hafta veya on gün sonra gelinin annesi, komşu ve akrabalarına baklava göndereceğini duyurur.

2. Bütün akraba ve çok yakın komşuları birer tepsi baklava yapar gideceği gün gelinin annesine verirler.

3. Başta gelinin kardeşleri olmak üzere amca ve dayıları üç dört tepsiyi bir kişi almak üzere damadın evine götürürler.

4. Basta damat olmak üzere, kayın peder, kaynana, gelen misafirleri karşılar, baklavaları ellerinden alırlar. Samimi bir karşılama ile dinlenmelerini teklif eder, elden geldiğince ağırlamaya çalışırlar.

5. Yorgunluk kahveleri, pastalar, çaylar, daha sonra yemekler yenilir. Gelen misafirler ayrılırken, bizzat damat tarafından gelen fert sayısına göre herkese ayrı ayrı para olarak bahşiş verilir.

6. Gelin alma zamanı, kayınbiradere bir tabanca söz verilmiş de o an verilmemişse, işte bu anda mutlaka verilen söz yerine getirilir. Diğer misafirlere farklı olarak kayınbiradere ayrıca kama, saat, köstek vb aksesuarlar verilir. Hemen hemen yol yarısına kadar da yolcu edilirler.

7. Baklavalara, bütün komşu ve akrabalara dağıtılır. Tepsiler iade edileceği zaman her bir tepsiye iki başın harcı denilen masraftan karşılanan birer mendil ve birer çift de çorap konularak iade edilir.

8. Gelinin annesi de hangi tepsinin kimden geldiğini tesbit ederek tepsi sahiplerine hediyelerle gönderir.⁵⁶

⁵⁵ Uçar, age, s.84.

⁵⁶ Uçar, age, s.85.

D.2 El Öpme

Baklavaların gönderilmesinden sonra, gelin ve damat sağdıç tarafından, gelinin anne ve babasına el öpmeye götürülür. Büyüklerin elleri öpülür, hayır duaları alınır. Büyükler el öpmeye getirilen geline bahşış verirler. Daha sonra diğer büyükler (amca, dayı, hala, teyze vs.) dolaşılır. Bu gezdirme işleminden sonra sağdıçın görevi biter.

D.3 Hısım Daveti

Baklavaların gönderilmesinden 15-20 gün sonra damat tarafı gelinin bütün akraba ve en yakın komşularını "hısım davetine" çağırır. Belirlenen günde, damat evinde toplanırlar. Birer yorgunluk kahvesi içilir. Biraz sohbetten sonra yemekler gelir, yenilir, içilir. Bu yemekten maksat akrabalar arasında yakınlaşmayı sağlamaktır. Yemek olarak, etli yaprak dolması, su böreği, yoğurtlu kesme çorba, pilav üstü kavurma veya tavuk, hoşaf ve baklava ikram edilir. Kız tarafı da aynı şekilde damat tarafını hısım davetine çağırır. Gelin el öpmeğe gelir.

E) Düğün Âdetleri ve Evlenmeyle İlgili Ritüel ve Büyüsel İçerikli İşlemler

Bütün Türkiye'de olduğu gibi Erzincan'da da kısmet açmaktan başlayarak gerdek gecesine kadar uzayan aşamalar içerisinde uygulanan dinsel, ritüel ve büyüsel içerikli bir çok âdet işlem ve pratik vardır. Bunların bir bölümü gelin ve güveyin mutluluğuna yönelik dilek ve pratikler çerçevesinde toplanırken, bir bölümü de kara büyü (kötülük büyü) alanına giren işlemler çerçevesinde yer alırlar.⁵⁷ Bunlar şu başlıklar altında toplayabiliriz.

- 1- Kısmet, baht açılması
- 2- Gelinin yeni evine bağlanması, uğur ve bereket getirmesi.
- 3- Yumuşak huylu olması
- 4- Bağlama büyüsunü bozma

Evlenme törenlerinde en yaygın âdet "saçı saçmak"tır. Bu âdetin kökeni İslâmiyet öncesi Orta Asya Türk âdetlerine kadar dayanır. Evlenme törenlerinde gelinin ve güveyin başına saçı saçılır. Saçı saçmak Orta Asya Türklerinde yabancı soya mensup bir kızın kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan bir kurban âyinedir.⁵⁸ Saçdan amaç, kötü ruhları memnun ederek onların yeni evlilere zarar vermesini engellemek ve kötülükleri uzaklaştırmaktır. Günümüzde ritüel işlevi yoktur, âdet olarak sürdürülmektedir. Bir kaç örnek verelim.

1. Gelin, damat evine gelince eve bağlı olsun eve çabuk alışsın, ev işlerine yağ gibi yayılsın diye kapıya yağ, ağız tadı olsun, tatlı dilli olsun diye gelinin ağzına bal sürülür.⁵⁹
2. Gelinin önüne süpürge konur. Süpürgeyi alırsa işli, yoksa işsiz olacağına yorumlanır.
3. Gelin eve inince kaynata kurban keser, gelin kurbanın üstünden atlar.

⁵⁷ Örnek, age, s.202

⁵⁸ İnan, age, s.167

⁵⁹ İsminez Tozlu 1932, Okur-yazar, Erzincan, 11.11.2018 tarihli görüşme

4. Gelin itaatli olsun diye kaynananın koltuğunun altından geçirilir. Kaynananın kucağına oturtulup kaldırılır.
5. Evin bereketli olması için gelinin ayakkabısına bozuk para, buğday, arpa konur. Kaynananın alnına bed damarı kabarmasın diye çit bağlarlar.
6. Gelin eve geirince bozuk paralar saçılır. Bu paraların uğuruna inanılır, saklanır.
7. Kına yakma töreninde gelinin kınasına para konur. Bu paranın uğuruna inanılır.
8. Tatlı geçim olsun diye gelinin başında kelle şeker kırılır.
9. Kınada gelin yastığına oturtulur.
10. Bağlama büyüsunü bozmak, olabilecek olumsuzlukları önlemek için bağlı şeyler çözülür, kilitler açılır, çözücü muskalar, tılsımlar taşınır.
11. Erzincan'da bütün Türkiye'de olduğu gibi "kuşak kuşatma" adı verilen kuşak bağlama yaygındır. Gelinin babası veya erkek kardeşi tarafından bağlanır, bekâreti simgeler. Orta Asya Türklerinin bolluk bereket ve uğur için kuşak bağladıklarını öğreniyoruz.
12. Erzincan'da damat sağdıçlığı geleneği günümüzde de sürüyor. Sağdıç damadın evli, yakın bir arkadaşından seçilir. Sağdıçlar damadı gerdek konusunda bilgilendirirler. Rakipten ve kaba şakalardan korurlar. Eskiden damadı gerdeğe sokarken yumruklamanın dışında iğne ve çuvaldız da batırırlarmış. Günümüzde bu âdet çok azalmıştır.

III. Erzincan'da Ölüm Âdetleri ve Bunlara Bağlı Âdetler İnanmalar, İşlemler

(k.4,k.8,k.10,k.11, k-12)

Her canlı ölümü tadacaktır. Ölüm kaçınılmazdır. Türkiye'de ölüm âdet ve işlemleri zengin bir görünüm sergiler. Ölümle ilgili birçok inanma, âdet, töre, tören, ayin, kalıp davranış ve işler oluşmaktadır. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan bu inanmalar, âdetler, işlemler, törenler ve kalıp davranışlar üç grupta toplanmaktadır.

- 1- Öte dünyaya gidişi kolaylaştırma
- 2- Öte dünyada ve geride bıraktıklarının gözünde saygın bir yer almak
- 3- Ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak⁶⁰

A- Ölüm Öncesi

A.1- Ölümü Düşündüren Belirtiler

Erzincan inanmalarında bir takım davranışlar olaylar, sesler, rüyalar, alışılmamış durumlar ölüm işareti, ölümün ön belirtisi olarak yorumlanır. Başlıcalarını şöylece sıralayabiliriz.

- 1- Bir evin üstünde baykuş öterse, o evden ölü çıkacağına inanılır.

⁶⁰ Örnek, age, s.207; Örnek, (1979) age, s.11-14.

- 2- Gökyüzünde bir yıldız kaydığında bir insanın öldüğüne inanılır.
- 3- Bir kimse rüyasında canlı bir yılanı, ayaklarının altında görürse o kimsenin en çok kırk gün yaşayacağına inanılır.
- 4- Bir insan rüyada birini çıplak görürse o insanın öleceğine inanılır.
- 5- Evin penceresine bir kuş konup gagasıyla camı tıklatırsa o evden ölü çıkacağına inanılır.
- 6- Köpeğin uzun uzun uluduğu evden ölü çıkacağına inanılır.
- 7- Evden omuz üzerinde kürekle çıkılmaz
- 8- Cenazeyi taşıyan araba gıcırdayarsa, bir haftaya kadar cenaze evinden ölü çıkacağına inanılır.
- 9- Tavan çatırdayınca o evden ölü çıkacağına inanılır.
- 10- Rüyada kara toprak görülürse, aileden veya tanıdıklardan birinin öleceğine inanılır.
- 11- Gözleri devamlı yere bakan hastanın öleceğine inanılır.
- 12- Alışılmamış bir biçimde evde eşyalar gıcırdayar, kırılır yere düşerse o evden ölü çıkacağına inanılır.
- 13- Beklenmedik bir rüzgâr, gök gürültüsüyle pencereler açılırsa ölüm habercisi olarak yorumlanır.
- 14- Çocuklar ulur gibi uzun uzun ağlarsa hayra yorulmaz, ölüm habercisi olarak düşünülür. Bu çocuklara “kur” denir, kendi başını yiyenin, bedduasında bulunulur.
- 15- Rüyada denizde boğulmak, yılan sokması, ağaçların devrilmesi, kara kazan görmek ölüm habercisi olarak yorumlanır.
- 16- Rüyada Azrail görme, kutsal birinin çağırması ölüp dirilme ölüm habercisi olarak yorumlanır.
- 17- Horozun ve bazı hayvanların zamansız ötmeleri ölüm habercisi olarak yorumlanır.
- 18- Uzun süre hasta yatan birinin birden iyileşmesi ölüm habercisi, ölüm öncesi hoşluk, ölüm iyiliği olarak yorumlanır.

A.2- Ölümünden Kaçınma İşlemleri

Erzincan'da ölümü hatırlatan, ölüme ön belirti sayılan yerine getirilmediğinde ölüm getireceğine inanılan bir takım işlemler ve davranışlar vardır. Başlıcalarını şöylece sıralayabiliriz.

- 1- Ölü evinde yemekler dökülür, su dolu kaplar boşaltılır.
- 2- Ölü yıkandıktan sonra su ısıtılan kazan ters çevrilir.
- 3- Ölü suyunu ısıtan ateş su dökülerek söndürülmez: Kendi halinde sönmeye beklenir.
- 4- Mezarlık dönüşü geri bakılmaz.
- 5- Makasın ağzı açıksa kapatılır, ayakkabılar ters dönmüşse düzeltilir.

6- Çocuk geri geri giderse durdurulur, hayra yorulmaz.

7- Bir evden arka arkaya iki ölü çıkarsa üçüncü ölüm olmaması için kurban kesilir.

B- Ölüm Sırası

B.1. Ölümün Duyurulması

Ölüm duyulunca komşular ölü evinde toplanarak ölenin yakınlarının acıları paylaşırlar. Ölüm uzaktaki akraba ve yakınlarla duyurulur. Son yıllarda belediye hoparlörüyle, mesaj yoluyla duyurulmaktadır. Camide selâ okunur. Eskiden ölümü duyurmak için tellal bağırılmış.

B.2. Ölüm Anı

Bir kişinin öleceği anlaşıldığı zaman sağ tarafa çevrilir. Üzerine Kur'an okunur. Hastaya şehadet ve tövbe istiğfar getirilir. Tekbir alınır, ezan okunur. Ağzına sık sık pamukla zenzem suyu verilir, içemeyecek gibiyse dudakları ıslatılır. Hasta ölünce, çenesi çekilir, tülbentle sıkılır. Elbiseleri çıkartılıp yere temiz bir yatağa yatırılır. Bu yatağa "Hak döşeği" denir. Göz kapakları kapatılır. Üzerine temiz bir örtü örtülür. Baş kible yönüne çevrilir. Eller göbük üstüne konur. Ölünün karnının üstüne, içine şeytan girmesin, ardından birini götürmesin, şişmesin diye bıçak, demir, makas, leger, bakır tepsi vb. konur. Ruh, Azrail çıksın, melekler girsin diye pencereler açılır, oda havalandırılır. Ayak başparmakları birbirine bağlanır. Takma dişleri varsa alınır. Ölünün bütün çamaşırları, elbise ve giyecekleri fakire verilir.⁶¹

B.3. Ölünün Gömülmeye Hazırlanışı

Ölüyü gömme için gerek dini gerekse geleneksel bakımdan hazırlıklar yapılır. Bu hazırlık dört önemli işlemde oluşur; 1)Yıkama 2) Kefenleme 3) Cenaze namazı 4) Gömülme.

Her dört işlemin çevresinde dinsel olayların yanı sıra geleneksel âdet ve inanmalar da kümelenmekte bunlar çoğu zamanda ön plana geçmektedir. Ölüyü imamlar (yıkayıcılar) yıkar. Aile yakınlarından tecrübeli biri, ya da birileri yıkamaya yardımcı olur. Son yıllarda ölüler hastane içinde veya cami avlularındaki gasilhanelerde yıkanmaktadır. Gasilhanelerin olmadığı yerlerde genellikle bahçede bir yıkama yeri yapılır.

Erzincan'da ölü yıkama sırasında değişik âdetler vardır. Bir kaçını sıralayalım.

1. Ölü yıkanırken ayakucuna bir fincan tuz, bir tas un konur. Eğer ölü yaralanarak öldüyse yıkandıktan sonra yanına 40 adet çörekotu konur.

2. Gözlerine ve parmak aralarına pamuk, buhur konur.

⁶¹ K-6- Şerife Atay, 1319, Öğrenimi yok, Erzincan. 09.09.2018 tarihli görüşme

k-7- Naciye İlgeç, 1965, ilkokul, Bağlar köyü, Erzincan 09.09 tarihli görüşme.

k-8- Sabiha Akdemir, 1928, ilkokul, Erzincan. 15.10.2018 tarihli görüşme

k-9- Nimet Kefçi Yemlik 1960, ilkokul, Değirmenköy, Erzincan 15.10.2018 tarihli görüşme

k-10- Saadet Kaya Atlı 1941, ilkokul, Zekkış, Erzincan 22.10.2018 tarihli görüşme

3. Kefen bezi makasla kesilmez, bıçakla biçilir.⁶²
4. Ölünün yıkandığı yere ışık ve ibrik konur. Tütsü yakılır.
5. Ölünün kefenlenme işlemi İslam geleneğine göre yapılır.
6. Kefenlendikten sonra tabuta konulmadan son bir kez yüzü açılarak yakınlarına gösterilir.
7. Cenaze tabuta konarak cenaze namazının kılınacağı yere götürülür ve musalla taşına konur.
8. Cenaze namazı vakit namazının ardından kılınır. Tabut omuzlara alınarak cenaze arabasına taşınır, konur ve mezarlığa götürülür.
9. Köylerde cenaze arabası yoktur, tabut mezarlığa omuzlarda taşınır. Yürme sırasında sık sık "fatihâ" okunur. Taşıma işi dönüşümlü yapılır ve bir kişi yedi adım attıktan sonra yerini diğer kişiye bırakır. Değişim sağ taraftan başlar, arkaya doğru devam eder ve ordan çıkarılır. Aynı uygulama sol tarafta da devam eder.
10. Cenazenin geçtiği yol üstündekiler ayağa kalkar, saygı ve sessizlik içinde bulunur, içinden fatiha okur, rahmet diler.
11. Gömülme işleminde hazırlanmış olan mezara ölünün üç yakını iner. Cenaze erkekse oğulları, kardeşleri ilk sırayı alır.
12. Ölüyü sağ yanına yüzü kibleye gelecek şekilde yerleştirir, mertekleri (tahtaları) dizer, naylonu (eskiden mertekler arsına toprak sızmasın diye ot konurdu) çeker, mezardan çıkarlar.
13. Hızlı bir tempoyla ve küreklerle toprak doldurulmaya başlanır.
14. Mümkün olduğunca herkesin toprak atmasına imkân tanınır.
15. Kürek değişiminde elden ele alınmaz, kürek yere bırakılır ve yerden alınır.
16. Ölü kadınsa mezara kardeşi ve oğulları iner, kocası inemez. Mezar üzerine bir örtü gerilir ve ölü bu örtünün altından mezara indirilir.
17. Tümsek haline getirilen mezar toprağına birkaç teneke su dökülür ve düzeltilir. Başına isim yazılı tahta dikilir.
18. Bu işlerden sonra herkes bulunduğu yere çömelir, oturur ve imamın aşir okumasını dinler.
19. İmamın dua etmesi, cemaatin amin deyişi ardında herkes mezar başından ayrılır.
20. Mezar başında sadece imam ve bir cenaze yakını kalır. İmam talkım verir ve onlar da ayrılırlar.

C- Ölüm Sonrası

1. Erzincan'da ölünün gömülmesinden sonra şimdilerde mezarlık kapısında cenaze sahipleri sıraya dizilir ve taziyeleri kabul eder.

⁶² Tozlu, agk, 11.09.2018 tarihli görüşme

2. Bazıları da eve döndükten sonra taziye yerinde bu töreni gerçekleştirirler.
3. Erzincan'da ölü yemeği ölü gömüldükten sonra ölü evinde (taziye çadırında) yenir. Yemek ikramı komşuların tedarikiyle sağlanır, cenaze sahipleri bu külfetle uğraşmazlar. Ölü yemeği ölenin ruhu ve canı için verilir. Bunlar bir yanı sıra törenseldir. Dinsel kural ve işlemlerin yanı sıra geleneksel olanların da yerine getirilmesi beklenir.
4. Mezarlığa gelip törene katılanlar için sofralar kurulur. Yiyecekler komşuların getirdiği çeşitli yemekler olacağı gibi lahmacun ayran da olabilmektedir.
5. Yemek ikramını taziye bildirileri, Kuran'dan aşır ve Fatih okumaları takip eder.
6. Kalabalık yavaş yavaş dağılır, ancak çok yakınlar ve aile bireyleri kalır.
7. Belediyelerin temin ettiği "taziye arabaları" cenaze evi önünde çay ve ikram hizmetine hazır tutulur.
8. Taziye üç gün sürer. Üçüncü günün ikindi namazını müteakip yakın bir camide mevlid okunarak taziye biter. Cami çıkışında cemaate gül suyu, kolonya dökülür, şeker, lokum ikram edilir.
9. Ayrıca cenazenin Dinsel törenle ve yemekle anıldığı belli günler vardır. Bunlar kırkinci ve elli ikinci günleriyle, yıldönümüdür.
10. Az olmakla birlikte üçü ve yedisi de anılır.
11. Belirli sayılarla karşılanan bu tür günler, söz konusu sayılara kazandırılmış olan dinsel, büyüsel ve geleneksel niteliklerden dolayı önemsenmişler, giderek bir takım âdetlerin bünyelerine ana öge olarak yerleşmişlerdir.⁶³
12. Ölümden sonra kırkinci günde mevlit okutulur, hatim indirilir, Yasin okunur.
13. Bazı köylerde ölünün kırkinci gününde 41 taş okunur. Bu taşlar mezarına konur. Mezarın başına servi ağacı dikilir.
14. 52. gün mevlit okutulur. Yasin okunur.
15. Erzincan'da ölünün arkasından yas tutulur. Bu süreyi dinsel, geleneksel ve toplumsal etmenler belirler.
16. Yas ölenin yakınlığına ölüm biçimine, yaşına, ölümün sıralı olup olmamasına ve başsağlığına gelenlere göre belirlenir.
17. Baş sağlığına gelindiği sürece ölünün yakınları eski düzenlerine dönmezler. Bu süre içinde bazı şeylerden kaçınılır.
18. Renkli süslü giysiler giyilmez, eğlencelere katılmazlar. Makyaj yapılmaz, evde radyo, televizyon açılmaz. Varsa düğün sünnet, nişan ertelenir veya törensiz yapılır.
19. Yasta evde beklenir. Ölünün ardından helva yapılır. Mezar kazanlara, cenazeyi kaldıran imama para verilir.

⁶³ Örnek, (1995) age, s.220.

20. Üç günün ardından yakın bir komşu veya dost cenaze sahiplerini yastan çıkarır. Tıraş olunur, üst baş değiştirilir, normal düzene geçilir.

21. Alevilerde kabir ziyareti bayram sabahı arife günü yapılır.

22. Alevilerde cenaze defin sonrası üç gün üstüste kabire gidilir, lokma dağıtılır.

23. Cenazelerini kendi hocaları ya da dede kaldırır.

24. Ölümün kırkıncı günü çok önemlidir. Cem yapılır. Ölünün ailesi, komşular, dede, musahip hazır bulunurlar. Musahip dedenin karşısına geçer, alacak-verecek sorulur. Buna dardan indirme denir, helallik alınır. Sonra cem başlar.

D. Ölümle İlgili Dinsel, Büyüsel Âdetler, İnanmalar ve İşlemler

Anadolu'nun hemen her yerinde olduğu gibi Erzincan'da ölüm öncesinden başlayıp ölüm sonrasına kadar uzayan aşamalar içerisinde uygulanan dinî, ya da geleneksel pek çok uygulama, ritüel ve büyüsel içerikli âdet inanma ve pratik vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

1. Ölünün gömüldüğü ilk gece lokma, helva vb. yapılır, komşulara dağıtılır.
2. Bir evde ölüm olduğunda o gün dışarıya çöp atılmaz, çocuk uyutulmaz.
3. Ölü gömülene kadar evde yalnız bırakılmaz bir kişi onu bekler.
4. Ölüm anında hastanın susuz kalmamasını dikkat edilir. Aksi halde şeytanın suya karşılık hastanın imanını alacağına inanılır.
5. Ölüm anında kişinin ağzından yeşil bir duman çıktığına inanılır.
6. Ölünün öldüğü yerde 7 gece Kur'an okutulur.
7. Ölüm anında gözler açık kalırsa, bir hasretine kavuşamadığına inanılır.
8. Ölünün yıkanmasına yardım edenlerden haklarını helal etmeleri istenir.
9. Ölü gömüldükten sonra komşulara hayır için yemek verilir.
10. Ölü evinden dışarı sıcak kül atılmaz.
11. İlk kırk gecede ölünün öldüğü odada kelebek görülürse ölünün ruhunun dolaştığına inanılır.
12. Cenaze geçerken tırnaklar saklanır.
13. Ölünün arkasından çok ağlanırsa, akan gözyaşlarının ölünün mezarında göl olup ölüyü rahat ettirmeyeceğine inanılır.
14. Ölen kişiyi elbiseleri fakir kimselere dağıtılır.
15. Ölü için okutulan Kur'anı dinlemeye gelenlere lokma ve helva verilir.

Sonuç

İnsan ömrünün üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Erzincan'da da bu geçiş dönemleriyle ilgili birçok inanç, âdet, töre, tören, dinî ve büyüsel pratikler oluşmuştur. Bu çalışmanın amacı

herkes için olması mümkün olan bu geçiş dönemindeki uygulamaların tespitidir. Geçiş dönemi inanmalarının büyük çoğunluğu eski Türk kültürüyle ilişkilidir. Türk kültürü, İslami kültür dairesine girildikten sonra bir takım değişimler yaşamış, bazı uygulamalar aynen devam ederken, bir bölümü İslami kültürde yeniden yapılandırılmıştır.⁶⁴

Erzincan'da bu uygulamaların bazıları işlevini kaybetmiş, bazıları da âdet olarak devam etmektedir. Erzincan köklü bir geçmişin mirasçısı olarak çeşitli inanç, inanma ve pratikleriyle önceki dönemlerden süzülüp gelen gündelik hayatın akışı içerisindeki uygulamaları biçimlendirmiş belli kalıplara dökmüş ve uygulamaya koymuştur. Bu uygulamalarda Erzincanlı'nın düşünce yapısını, yaşayışını, kültürünü sahiplenişini, değerlerini, dinamiklerini ve dünyaya bakışını görüyoruz.

Kültürel varlığımızın bir boyutunu oluşturan bu çalışma, bazı pratik ve uygulamaların kaybolup unutulmasına mani olmak, mevcudu kayıt altına almak isteğinden doğmuştur. Bu alanla ilgili Türkiye ve Türk dünyasını içine alacak karşılaştırmalı bir çalışmaya katkı yapacağı inancındayız.

Kaynak Kişiler

k-1- Sevim Bozdemir, Erzincan, 1964, Lise mezunu, Merkez, Erzincan.

k-2- Hikmet Kefçi, 1964, İlkokul, Değirmen Köyü, Erzincan.

k-3- Handan Gürbüz 1992, Üniversite, Erecek Köyü, Refahiye/Erzincan.

k-4- Merve Nur Sezgin, 1989, Üniversite, Erzincan.

k-5- Fatma Akgün, 1935, İlkokul, Kaşıkçı Köyü, Erzincan

k-6- Şerife Atay, 1319, Öğrenimi yok, Erzincan.

k-7-, Naciye İlgeç, 1965, ilkokul, Bağlar köyü, Erzincan

k-8- Sabiha Akdemir, 1928, İlkokul, Erzincan.

k-9- Nimet Kefçi Yemlik 1960, ilkokul, Değirmenköy, Erzincan

k-10- Saadet Kaya Atlı 1941, İlkokul, Zekkış, Erzincan

k-11- İsmnaz Tozlu 1932, Okur-yazar, Erzincan

k-12-Şükrü Elmas, 1951, İlkokul, Erzincan

Basılı Kaynaklar

Ana Britannica, Töre maddesi cilt, 21, s.139

Artun, Erman (1998), Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 9-10, Prof. Dr. Kemal Eraslan Armağanı, İstanbul,

Balaman, Ali Rıza, (1983), Gelenekler, Töre ve Törenler, Betim yay. İzmir

Bayraktar Mehmet, (1994) Kültürel Yönleri İle Anam Babam Erzincan, Aydoğdu ofset, Ankara Dergisi, Yaz.22,

Fıglalı, Ethem Ruhi;1994, Geçmişten Günümüze Alevilik Bektaşılık, Ankara

⁶⁴ Artun, age, s.9

Gelişim Alfabetik Gençlik Ansiklopedisi, Gelenek Maddesi, Cilt IV.

Gülensoy, Tuncer;1994, Türklerde Ad Verme Geleneği Ve Hektor, Millî Folklor Dergisi, Yaz.22,

İnan, Abdulkadir; 1976, Eski Türk Dini, İstanbul

İnan, Abdülkadir; 1954, Tarihte Şamanizm, T.D.K. Basımevi Ankara

İslam Ansiklopedisi, Âdet Maddesi, Cilt I. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Kalafat, Yaşar; 1994, Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri Halk İnanışları

Kalafat, Yaşar;1990, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, Ankara

Karşılaştırması, Türk Dünyası Folklor Dergisi, sayı 24,

Ögel, Bahaddin;1971, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, İstanbul

Ögel, Bahaeddin; Türk Mitolojisi, Cilt I

Örnek, Sedat Veyis;1979, Anadolu Folklorunda Ölüm, AÜDTCF Yayınları, Ankara

Örnek, Sedat Veyis;1995, Türk Halk Bilimi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Özdemir, Mustafa (2002)Cengerli, Boyut Mat. Yay. İstanbul

Parlak, Nizamettin (2010) Erzincan Çayırılı/Bölükova Köyü Tarihi ve Kültürü, Ankara

Tanyol, Cahit; 1970, Sosyolojik Açından Din, Ahlak, Laiklik ve Politika Üzerine Diyaloglar, İstanbul

Turan, Osman;1953, Selçuklu Türkiyesinde Din Tarihine ait bir kaynak, Köprülü Armağanı,

Turan, Şerafettin;1990, Türk Kültür Tarihi, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Uçar, Mustafa, (1998) Erzincan Örf ve Adetlerimizden Bir Demet, Erzincan Belediyesi Yay.4, Erzincan

[https://osmanlica.ihya.org/\(21.11.2019\)](https://osmanlica.ihya.org/(21.11.2019))